

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

ŽIVOTNÍ STRATEGIE ŽEN V IZRAELI

PŘÍPADOVÁ STUDIE

Magisterská diplomová práce

Sociologie

Autor: Bc. Denisa Holcová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dušan Lužný, PhD.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „*Životní strategie žen v Izraeli: případová studie*“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 11. 12. 2019.

Podpis .....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu této práce, panu prof. PhDr. Dušanu Lužnému, Dr. za rady, podporu a hlavně trpělivost, při psaní této práce. Dále potom členům katedry za možnost vyjet v rámci programu Erasmus +, kde díky ochotě mladých izraelských žen mohl tento projekt vzniknout. V neposlední řadě také svým rodičům a partnerovi, za veškerou podporu, kterou mi vyjadřovali po celou dobu mého studia.

Anotace

Jméno a přímení:	Denisa Holcová
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	sociologie – andragogika
Obor obhajoby práce:	sociologie
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Dušan Lužný, Dr.
Rok obhajoby:	2020
Název práce:	Životní strategie žen v Izraeli: případová studie
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zaměřuje na téma životních strategií mladých žen v Izraeli. Teoretická část práce nastiňuje postavení ženy v různých historických obdobích, její postavení v judaismu a islámu. Dále pokračuje stručným vývojem státu Izrael a teoretickým ukotvením práce. Výzkumné otázky byly definovány takto: Jaké životní strategie si volí mladé izraelské ženy a jakým hlavním okolnostem přisuzují při volbě životní strategie význam? Cílem výzkumu je tedy charakterizovat jaké životní strategie si volí mladé izraelské ženy. Empirické šetření bylo prováděno pomocí kvalitativního výzkumu, metodou polostrukturovaných rozhovorů. Ty byly realizovány se třinácti občankami státu Izrael. Výzkumné šetření prokázalo, že výběr životní strategie se liší převážně dle příslušnosti k náboženství. Zatímco muslimské ženy tíhnou spíše k rodinnému způsobu života již od dovršení plnoletosti, židovské ženy se založením rodiny nespíchají a volí i jiné varianty, jako je cestování nebo kariéra. Důležitými okolnostmi, které ovlivňují výběr životní strategie jsou rodina a mateřství, náboženská příslušnost, pocit bezpečí, patriotismus, cestování vzdělání.</p>
Klíčová slova:	životní strategie, Izrael, náboženství, judaismus, islám

Title of Thesis:	Women's life strategy in Israel: case study
Annotation:	<p>This thesis focuses on the life strategies of young women in Israel. The theoretical part outlines the position of women in various historical periods, her position in Judaism and Islam. Then continues with a brief development of the State of Israel and the theoretical anchoring of the work. The main research questions were defined as follows: Which life strategies are chosen by young Israeli women and what main circumstances do they attach to the choice of life strategy? The aim of the research is therefore to characterize what life strategies are chosen by young Israeli women. Empirical research was carried out by means of qualitative research, by the method of semi-structured interviews. These were realized with thirteen female citizens of the State of Israel. The research has shown that the choice of life strategy differs predominantly by religion. While Muslim women tend to have a family way of life from the young adult age, Jewish women do not hurry to start a family life and choose other options, such as travel or career. Family and motherhood, religious affiliation, feeling of security, patriotism, travel and education are important factors influencing life strategy choices.</p>
Keywords:	life strategies, Israel, religion, Judaism, Islam
Počet literatury a zdrojů:	45
Rozsah práce:	90 s. (125 040 znaků s mezerami)

Obsah

ÚVOD	8
1. STRUKTURA PRÁCE	11
2. POSTAVENÍ ŽENY	13
2.1. POSTAVENÍ ŽENY V RŮZNÝCH HISTORICKÝCH OBDOBÍCH: PRAVĚK	14
2.2. POSTAVENÍ ŽENY V RŮZNÝCH HISTORICKÝCH OBDOBÍCH: STAROVĚK	15
2.3. POSTAVENÍ ŽENY V RŮZNÝCH HISTORICKÝCH OBDOBÍCH: STŘEDOVĚK ..	16
2.4. POSTAVENÍ ŽENY V RŮZNÝCH HISTORICKÝCH OBDOBÍCH: NOVOVĚK	17
2.5. POSTAVENÍ ŽENY V RŮZNÝCH HISTORICKÝCH OBDOBÍCH: MODERNÍ ÉRA	19
2.6. POSTAVENÍ ŽENY V JUDAISMU	20
2.7. POSTAVENÍ ŽENY V ISLÁMU	24
3. IZRAEL	31
3.1. STAROVĚKÝ IZRAEL	31
3.2. NADVLÁDA ŘÍMA	32
3.3. NÁSTUP ISLÁMU	33
3.4. NADVLÁDA TURKŮ A BRITŮ	34
3.5. MODERNÍ STÁT IZRAEL	35
4. TEORETICKÉ UKOTVENÍ	36
5. METODOLOGIE	38
5.1. CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
5.2. DESIGN VÝZKUMU	38
5.3. RESPONDENTKY	41
5.4. ETIKA VÝZKUMU	43
5.5. PŘÍPRAVA SBĚRU DAT	44
5.6. SBĚR DAT	45
5.7. ANALÝZA DAT	46
6. INTERPRETACE DAT	48
6.1. ZÁZEMÍ	48
6.1.1. Rodina	48
6.1.2. Náboženství	54
6.1.3. Bezpečí	60
6.2. PRIORITY	65
6.2.1. Patriotismus	65
6.2.2. Vzdělání	68
6.2.3. Cestování	73
DISKUZE	77

ZÁVĚR.....	79
LITERATURA A ZDROJE.....	83
SEZNAM TABULEK	87
SEZNAM PŘÍLOH.....	88
PŘÍLOHA Č. 1:.....	89
PŘÍLOHA Č. 2:.....	90

ÚVOD

Odjet studovat do zahraničí, to je pro studenta obvykle velká věc. Ani já jsem nebyla výjimkou. Studovat jinde, neznat jediného spolužáka, natož na oboru, řešit všechno v angličtině. Programy typu Erasmus přináší člověku obrovskou příležitost a s ní spoustu možností. Možnost vyjet do světa, možnost žít sám, možnost poznat jinou kulturu, zkrátka vytěžit z této příležitosti maximum. Pokud bych totiž nesebrala odvalu a nevyrazila na výměnný pobyt, nerealizovala bych svůj výzkum a nepsala bych teď tyto řádky. Tato práce reflektuje moje semestrální sžívání se s kulturou, objevování nových možností a v neposlední řadě stírání předsudků.

Prožila jsem studijní pobyt v zemi, kterou spousta lidí dnes považuje za nebezpečnou. V zemi, do které se jen malé procento lidí vydá na zaslouženou odpočinkovou dovolenou. V zemi, kde její znázornění záleží na tom, jaké médium zrovna čtete. V zemi, kde slyšíte výstřely a sirény, stejně tak jako hlahol z oslavných večírků. Takový je Izrael. Milovaný i nenáviděný, pochopený i nepochopený. Ať už je ale jakýkoli, stále je to stát a ten je, jako každý jiný tvořen lidmi.

Pokud hovoříme o zemi jako je Izrael, náboženství je jeho nespornou součástí. Je to jedna z prvních věcí, která při pomýšlení na tuto zemi vyvstane na mysl nejednoho z nás. Tradiční náboženství, která zde výrazně převládají jsou monoteistická, judaismus a islám. Řečí čísel, se přibližně tři čtvrtiny celé populace Izraele hlásí k judaismu, ne nadarmo je i označován jako takzvaný Židovský stát. Zastoupení muslimské menšiny však také není zanedbatelné, jelikož tvoří necelých osmnáct procent obyvatelstva (CBS, 2019).

Izrael je dle mého názoru, jedna z kulturně nejzajímavějších zemí vůbec. Nabízí velké množství kultur, které se zde mísí. Co se týče vyloženě

kontaktem s obyvateli Izraele obecně, z vlastní zkušenosti musím říct, že jsem se setkala pouze s otevřeným a velmi přátelským přístupem. Při jakékoli otázce, ať už neformálně, či pro potřeby výzkumu, jsem narazila pouze na lidi, kteří byli rádi, že se o nich a jejich kultuře chce někdo něco dozvědět, ba co více, o ní napsat a informace dále reprodukovat. Konkrétně muslimové si jsou velice dobře vědomi mediálního obrazu jejich skupiny, a to hlavně v Evropě. Velmi jim tedy záleželo v interakci s naší skupinou studentů programu Erasmus +, kdy jsme byli tvořeni účastníky z České republiky, Polska, Rakouska a Německa, na dvou hlavních věcech. Za prvé na předání své vlastní pravdy ohledně izraelského území a izraelsko-palestinského konfliktu, a i obecně o vymezení se vůči Židům. A za druhé na očištění přívrženců islámu od teroristických útoků, a hlavně generalizaci s nimi. Lidově řečeno, abychom je takzvaně neházeli do jednoho pytle.

Jedna vlastnost tohoto státu je tedy nezpochybnitelná. Je silně nábožensky diverzifikovaný. Stírání náboženských rozdílů a problémů se snaží ulehčit i smíšené školy, jakou byla například i Beit Berl College blízko města Kfar Saba, na které jsem studovala já. Jedná se o unikátní projekty místního Ministerstva školství, které napomáhají fungování židovských a muslimských studentů v rámci jedné vzdělávací instituce.

Pro téma svého výzkumu jsem se nevydala daleko. Nechtěla jsem zkoumat něco, čeho bych byla přímou součástí, nicméně ani něco, co by mi bylo na míle vzdáleno. Výzkum životních strategií u místních mladých žen mě zajímal tedy hned z dvojího důvodu. Prve proto, že jsem se obdobnému tématu věnovala už v rámci mé bakalářské práce a závěry, které jsem po zanalyzování dat získala, pro mě byly velmi zajímavé, a i způsob získávání dat mě oslovil. Právě tehdy jsem si vyzkoušela kvalitativní design výzkumu a rozhodla se v něm proto pokračovat i v mé diplomové práci.

Druhý důvod byl čistě osobní, jelikož i já spadám do dané zkoumané skupiny, tedy mladá žena promýšlející svou budoucí životní strategii. Ráda jsem však využila příležitosti a potenciálu místa mého studia a předmět zájmu vztáhla kulturně čistě na území Izraele, které je minimálně pro mě nesmírně zajímavé a atraktivní. Z vědeckého hlediska je téma pro mne taktéž zajímavé, už jen z toho důvodu, že tato oblast je neprobádaná. Ať už co se týče životních strategií mladých žen, nebo přímo z hlediska kulturního prostředí Izraele.

1. STRUKTURA PRÁCE

Struktura této diplomové práce je po úvodu členěna do jednotlivých kapitol v rámci teoretického a praktického bloku a je ukončena závěry práce. První kapitolou je teoretická část práce, kde se prve seznámíme s postavením ženy v různých historických obdobích. Přes pravěk, starověk, středověk, novověk až po moderní dobu. Samostatně potom na vývoj postavení ženy v kontextu náboženství, a to judaismu a islámu. Nastínění vývoje postavení ženy ve společnosti považuji vzhledem k tématu výzkumu za nezbytné. Jeho vztah k problematice vyznání zase proto, kde je daný výzkum realizován. Na což odkazuje další kapitola, ve které se v rychlosti podíváme na vývoj a vznik státu Izrael. I tato kapitola je rozčleněna do podkapitol podle toho, kdo stál zrovna v čele státu. Poslední částí teoretického bloku je teoretické ukotvení práce.

Druhým hlavním blokem tohoto textu je část praktická. Tato kapitola se věnuje mému terénnímu výzkumu, v rámci kterého, jsem realizovala rozhovory od května 2018 do července téhož roku, tedy v druhé půlce mého studijního pobytu na Beit Berl College v Izraeli. V textu se nejprve věnuji popisu metodologie. Také stanoveným výzkumným otázkám a cíli výzkumu. Cílem výzkumu je charakterizovat jaké životní strategie si volí mladé izraelské ženy. Výzkumné otázky jsou definovány takto: jaké životní strategie si volí mladé izraelské ženy a jakým hlavním okolnostem přisuzují při volbě životní strategie význam?

Dále je v této kapitole popsán design užitého výzkumu, který jsem použila, tedy design kvalitativní. Poté se, nejen vzhledem k citlivosti tématu, také zabývám etikou výzkumu, a nakonec v samostatné kapitole představuji výsledky svého výzkumného šetření a problémy, které jsou s tímto

výzkumem spojeny. Na závěr textu jsou uvedeny možnosti zlepšení a kritické zhodnocení realizovaného výzkumu, včetně chyb, se kterými jsem se setkala. V závěru práce jsou shrnuty veškeré dílčí poznatky, ke kterým bylo během všech fází výzkumu dospěno. Diplomová práce je ukončena přehledem použité literatury a přílohami.

2. POSTAVENÍ ŽENY

Jak je zřejmé už jenom z názvu práce, hlavním aktérem našeho výzkumu je žena. Žena a její postavení. Ať už v rodině, v partnerství nebo obecně ve společnosti. Pro pochopení, i lepší porozumění, si nastíníme postavení ženy v minulosti, tedy v průběhu různých historických období, v judaismu, i islámu a pochopitelně v kontextu Izraele, jako takového. Považuji to zvláště důležité za prvé z toho důvodu, že s vývojem společnosti a rozmachem nových možností v různých oblastech života, se zákonitě musel vyvíjet i vztah ženy a muže, z čehož plyne taktéž změna v postoji ženy i pohled na ni. Za druhé je nutné nezapomínat na fakt, že stejně jako muž, zastává i žena několik rolí. Ty jsou však oproti muži zatíženy faktem, že je to právě žena, kdo přivádí dítě na svět. Těhotenství a samotná role matky je pak v určitých aspektech, například pracovního života či budování náročné kariéry, jen těžko slučitelná.

Podle Lipovetského (2000, s. 217) je společenská dělba rolí mezi muži a ženami již od dob dávných, všeobecným principem lidského společenství, s různými nuancemi dle typu společnosti. Dále píše, že *„postavení a aktivity jednoho pohlaví se liší od postavení a aktivit pohlaví druhého. Tento princip diferenciací jde ruku v ruce s jinou všeobecnou zásadou, totiž se společenskou nadvládou mužů nad ženami.“* Pojďme se tedy podívat na postavení ženy ve významných érách našich dějin.

2.1. Postavení ženy v různých historických obdobích:

Pravěk

Postavení žen a mužů v pravěku bylo provázáno s dělbou práce na práce ryze ženské a ryze mužské. Ženské práce zahrnovaly péči o děti, domácí práce, zpracování kůží a vůbec veškerých surovin, které muž obstaral. To byla totiž základní náplň mužského dne. Výroba nástrojů pro zjednodušení a zefektivnění lovu a samozřejmě samotný lov. V této době nebyl prostor pro nečinné ženy, nehledě na jejich společenské postavení a prestiž vykonávaly veškeré hospodářské aktivity. Proto i žena přispívala do rodinného rozpočtu, a to sběrem rostlin a plodů, o nichž měla značný přehled. To byl jeden z důvodů, proč měla velmi dobré a významné postavení ve společnosti. Toto období, jako historicky jediné, nazýváme matriarchátem (Lipovetsky, 2000).

Na druhý z důvodů, proč bylo v pravěku postavení ženy jedním z nejvýznamnějších Lipovetsky (2000) poukazuje tím, že jen podle pravěkých sošek nahých žen s důrazem na vyvinutý hrudník, břicho a boky, kde mezi nejznámější patří jistě Věstonická Venuše, je zřejmé, že ženám zaručovala nebo odepírala jejich postavení ve společnosti schopnost plození. Pokud žena nebyla schopna naplnit své poselství a porodit dítě, nebyla přijímána jako správná a plnohodnotná pro funkčnost společnosti.

Celkově manželství bylo institucí spíše hospodářskou. Tedy o dání jasných hranic pro společný majetek a možnost jeho dědění. Žena a její postavení v pravěké společnosti tedy zrcadlila rodinu, klan a kmen. Formy rodinného soužití zahrnovaly také skupinová manželství, mnohoženství i mnohomužství. Na typu soužití se podepisovaly i mimořádné podmínky,

jako například kmenové války. Což byl klasický příklad vynuceného mnohoženství, z důvodu nepřežití dostatku mužů (Padych, 2013).

2.2. Postavení ženy v různých historických obdobích:

Starověk

Je-li řeč o rodině ve starověkém Řecku, hovoříme o striktním patriarchátu. Alespoň podle Matouška (1997), který tak popisuje stav, kdy muž je společností nucen se oženit za ženu, kterou si předem vyjednal s jejím otcem. Ona žena zůstává doma a vykonává všechny domácí práce, bez možnosti sebevzdělávání se či naplňování kulturních potřeb. Na druhou stranu muž domů častokrát ani nedorazí, protože nevěra muže je tolerována a rozhodně není důvodem k rozvázání manželství. Důvodem pro rozvázání manželství by bylo až špatné zacházení nebo surové bití ženy. Tak či tak, pokud by už k rozvodu mělo dojít, musí se tak stát ze strany muže, a to z důvodu neplodnosti ženy nebo nevěry z její strany. Rozvedenými ženami však celá společnost hluboce opovrhovala, proto k rozvodům docházelo jen zřídkakdy.

Jiného zacházení se dostává ženám v rodinách římských. Tu označuje Klabouch (1962) jako patriarchální monogamní rodinu. Římským právem je dáno, jak má vypadat manželství i rodina. Muž už nemá neomezenou moc nad ženou, mění se i možnosti ukončení svazku. Římské ženy si tedy na rozdíl od těch řeckých užívaly možnosti zapojení do společenských aktivit a pronikání do veřejného života, což s sebou neslo určitou dávku důstojnosti a respektu. Do popředí se dostávaly zejména v oblastech umění. V antickém Řecku je stále ideálem krásy tělo mužské, nicméně Lipovetsky (2000) připomíná, že právě v tomto období nastupuje tzv. modloslužebnictví krásného pohlaví, tedy opěvování a zachycování ideálu ženské krásy ve všech

oblastech umění. Neopomínejme, že ženská krása s sebou ale nese i negativní významy, hlavně v tomto období bájí a pověstí. Toto období však netrvá nikterak dlouho, protože dochází k rozkladu římské morálky. To jak v rovině obecné, celospolečenské, tak té manželské. V této době dochází k velkému rozmachu prostituce, která si nachází své místo ve společnosti i přes snahy vymýcení legislativou.

2.3. Postavení ženy v různých historických obdobích:

Středověk

Ve středověku se veškerá důležitá rozhodnutí týkají prakticky opět pouze muže. Ten má značnou nadvládu nad chodem celé rodiny, včetně veškerých ekonomických i intelektuálních věcí. Absolutní poslušnost ženy je nediskutabilní. Objem úkolů, jenž může vykonávat žena se liší v závislosti na ekonomické situaci rodiny. V rodinách chudších je nezbytné zapojení do pracovního procesu celé rodiny, včetně dětí (Lipovetsky, 2000). Jinou formu řešení situace chudých rodin uvádí Matoušek (1997), kterou je soužití širších rodin. Znamenalo to společný život samotné rodiny, námezdních pracovníků i učňů.

Důležitou charakteristikou této doby je i vliv církve. Ta do společnosti vnáší hlavní zásady křesťanského učení, hlavně o rodině a manželství. Klabouch (1962) uvádí například svátostnou povahu manželství, přísnou monogamii, nerozlučnost manželství, zákaz předmanželského styku či svobodu vstupu do manželství.

A je to právě církev, koho značnou pozornost v této době připoutává ženské tělo a jeho krásy. Ta jej neochvějně spojuje s ďáblem ve vší jeho lstivosti. Grafické vyobrazování v podobě fresek ďábla proměňujícího

se v nádhernou dívku či naopak zákeřného hada je klasickým příkladem středověkého umění, které „se nesnaží vyvolat obdiv ke svůdnému tělu, nýbrž strach z ženské krásy a vyjádřit její sepětí s pádem a Satanem. Ušetřena je pouze Panna Maria, jejíž kult a ikonografická zobrazení se počínaje dvanáctým stoletím velmi rozšiřují a již náleží nedotčenost krásy“ (Lipovetsky, 2000, s. 107-108).

Lipovetsky (2000) dále popisuje, že až začátkem patnáctého století se dostává ženské kráse očištění od spojitosti s hříchem. Vzdělané a aristokratické vrstvy přichází s tvrzením, že jsou to právě ženy, kdo se svou krásou více podobají božskému, protože to, co je krásné, je Bohu nejbližší, to, co je ošklivé připadá ďáblu. Co se týče postavení ženy ve společnosti, asi jako v jediné ze zmíněných etap historie lidstva, se právě krása stala tak mocným prostředkem, díky němuž mohla dosáhnout žena bohatství a prestiže. Jak ale dále Lipovetsky (2000) poukazuje, na reálný život a uzavírání manželství neměla estetičnost velký vliv. Žena si sice pomocí své vybočující krásy mohla pomoci například k bohatšímu ženichovi, na její práva a povinnosti coby manželky, už to však žádný právní dopad nemělo, jelikož stále byla očekávána bezpodmínečná poslušnost vůči manželovi.

2.4. Postavení ženy v různých historických obdobích:

Novověk

Období novověku je obdobím historicky obtížně vymežitelným. Nicméně mužská nadřazenost přetrvává i celé šestnácté století, žena si své, spíše symbolické, postavení ve společnosti získává opět díky kráse. Ve století osmnáctém se setkáváme s myšlenkou, jenž pramení již z antiky, že jsou to právě ženy, kdo oplývá větší mocí, neb má nadvládu nad dětmi a tím má schopnost ovlivňovat i muže. Mateřství, přesněji jeho oslava, začíná pronikat i do umění, v podobě básní, knih, obrazů nebo písní. Společenského

uznání se dostává i domácím pracím. Ty už nejsou vnímány jako podřadné, či zbytečné, naopak se stávají důležitým prvkem pro chod rodiny a zabezpečení dobrých mravů. Žena v domácnosti se tedy stává ideálem manželky a matky. Jak píše Lipovetsky (2000, s. 202) „*udržovaný, čistý domov prý svádí a přitahuje manžela, odvrací otce od šantánu a pokušení vnějšího světa a obnovuje rodinu*“. Zapojení ženy do pracovního procesu už tedy není projevem chudoby a je akceptovatelné, nicméně se očekává ukončení kariéry po porodu dětí a zhoštění se role matky a manželky na plný úvazek (Lipovetsky, 2000).

Na rozdíl od středověku není ekonomické zajištění tím nejdůležitějším aspektem k uzavření manželství, dostává se i na citovou náklonnost mezi mužem a ženou. Tím se i začínají stírat rozdíly v postavení muže a ženy, celkově potom i ty rozdíly, mezi jednotlivými společenskými vrstvami (Horská, Kučera, Maur & Stloukal, 1990). Poprvé v historii lidstva dochází k určitým emancipačním snahám žen, které jsou slyšet. Ať už hovoříme o Anglii nebo Francii, ženy se dožadují absolutní rovnosti vůči mužům pod záštitou zákona. Ač se onu myšlenku naplnit nepodařilo, k jistým posunům rozhodně došlo. Ženy dosahují na právo vlastnění majetku, práva volebního či možnosti se vzdělávat. Matoušek (1997) připomíná další z významných událostí novověku, tedy proces industrializace a urbanizace. Takové procesy zákonitě musely poznamenat i vztah muže a ženy, stejně tak jako jejich postavení ve společnosti.

Lipovetsky (2000) uvádí i přímou úměru mezi možností vzdělávání žen a jejich profesní aktivitě, hovoříme-li o rozvinutých zemích. Dalším faktorem povzbuzujícím růst a začleňování žen do pracovního procesu je rozvoj terciální sféry. Nové pozice v oblasti zdravotnictví, obchodu, úřadu a v neposlední řadě výchovy jim nabízely vysokou uplatnitelnost na trhu

práce. Žena sice již tedy měla své místo na trhu práce, tudíž i ona přispívala do rodinného rozpočtu a její postavení ve společnosti se tedy značně změnilo a prestiž muže v rodině klesala, stále však byly v horší pozici nežli muži.

2.5. Postavení ženy v různých historických obdobích:

Moderní éra

V moderní éře si žena vydobývá své místo ve společnosti už razantněji. Mají pod dohledem vzdělání i kariéru, výběr partnera, dobrovolnost vstupu do manželství či odchodu z něj, sexuální svobodu, reprodukci a v neposlední řadě možnost podílet se na fungování a vývoji společnosti prostřednictvím volby. Bavíme se tedy o velkém vzestupu ženského individualismu, minimálně v rámci Evropy a Ameriky (Horská, Kučera, Maur & Stloukal, 1990).

„Nástup a úspěch emancipované ženy dvacátých let nás však nesmí oklamat: hospodářskou nezávislost v té době požaduje jen několik revolučních feministek. Stereotyp matky v domácnosti v meziválečném období takřka nepodléhá diskuzím. ... Triumfuje ideál matky, manželky, která se věnuje výhradně svým dětem“ (Lipovetsky, 2000, s. 196).

Jak píše Lipovetsky (2000) výše, nejedná se o nekompromisní skok od ženy z područí manžela k té absolutně svobodné a nezávislé. Byly to právě revoluční feministky, kdo se zasloužil o získání volebního práva, které je jedním z nejvýznamnějších mezníků emancipace žen. Pro ty už je vyobrazení ženy jako manželky a ženy pečující o dům neakceptovatelná. Mínění společnosti se zrcadlí v jejím chování, například v širších možnostech studií pro ženy, které studovat chtějí, neb vědí, že je studium cestou k následné existenční nezávislosti.

Co se týče již výše zmíněné krásy, ta se ani v tomto období neschovává. Ba naopak se stává například nástrojem pro zajištění kariéry, zvláště potom s rozvojem filmu, reklamy a modelingu. Hovoříme o velké proměně módy, ať už o zkracování oděvů nebo o odhalování těla. Žena moderní doby se tedy stejně jako v dřívějších dobách snaží být co nejkrásnější, nicméně už ne pouze pro to, aby si našla nejlepšího ženicha, ale proto, aby byla sama se sebou spokojena a mohla si vydobýt co nejlepší možnou pozici na trhu práce (Lipovetsky, 2000).

Ač se z výše popsaného může zdát, že dochází k úplnému setření rozdílů a nerovností mezi pohlavími, není tomu tak. A to ani v rodinném, ani v profesním životě. Vývoj rodiny jako instituce je obrazem i vývoje mezi mužem a ženou. Individualizací jedince, v tomto období výraznější u ženy, dochází i k individualizaci rodiny jako celku, kupříkladu od rodin tradičních (Singly, 1999).

2.6. Postavení ženy v judaismu

O postavení ženy v judaismu, stejně tak jako v islámu, by se jistě dala napsat samostatná diplomová práce. Aspektů, z kterých na pozici ženy pohlížet je samozřejmě mnoho. Pojdme si ale v rychlosti nastínit specifika a rozdíly postavení žen v obou náboženstvích, oproti stručnému přehledu v předchozí podkapitole.

„Židovské ženy by měly být hrdé na to, kým jsou a jaké je jejich zázemí a původ. Judaismus dovoluje ženám býti ženami, a to se vší důstojností a respektem, kterého jsou hodny. Právě v judaismu se ženám dostává tolik respektu, jako nikde jinde“ (Kornbluth, 2000, s. 84).

Kofroňová (1999) uvádí, že nelze opomenout fakt, že pravidla judaismu se formovala v průběhu téměř dvou tisíc let, když byla zapisována do Tóry. „I proto nelze jednoznačně stanovit klíč, podle kterého ženy určité věci smí, zatímco do jiných oblastí jim byl přístup zamezen“ (Kofroňová, 1999, s. 227). Co se týče vstupu do manželství a případného odchodu z něj, pravidla se nijak extrémně nelišila od těch, které jsme si uvedli v přehledu v předchozí kapitole. V dobách nejstarších i v kontextu judaismu hovoříme o matriarchátu, kdy důraz na matku pramenil už jen z faktu, že za Žida mohlo být uznáno pouze to dítě, jehož matka byla Židovkou. I zde se však matriarchát s vývojem společnosti přerodil v patriarchát.

Po uzavření manželství se žena absolutně přesouvá do rodiny manžela. Nijak výrazně odlišné nejsou ani podmínky rozvázání manželského svazku. K tomu stačilo vydání tzv. lístku zapuzení manželem manželce, na jehož základě jí byl vydán veškerý majetek, s kterým do svazku přišla. Kupříkladu věrnost manželů je požadována opět pouze ze strany ženy. Postih pro muže by mohl nastat pouze tehdy, došlo by k nevěře s ženou vdanou či zasnoubenou. K onomu trestu však nedochází z důvodu zneuctění ženy, nýbrž jako porušení práva na věrnou ženu pro jejího muže. Taktéž mnohoženství bylo tolerováno, hlavně potom v případech neschopnosti ženy povít syna. Izraelci totiž věřili, že pouze syn dokáže pojmout otcovu sílu a charakter. Tím se opět dostáváme k nadřazenosti mužů nad ženami. Na druhou stranu, pokud žena ovdověla, dostávalo se jí zvláštního zacházení a úcty, neb od teď byla manželkou Boha (Biale, 1984).

Větší rozdíl nastává v době starověku. V porovnání s postavením ženy v Řecku nebo Římě, v Izraeli se dle starozákonního vědění na pomyslný piedestal stavěla rodina, která tvořila základní kámen společenského života. Už jen dle pátého přikázání mají děti ctít stejně tak jako svého otce, i matku.

Navíc manželství jako instituce si našlo své místo v židovské mystice. Ta se nazývá kabala a důmyslně řeší potřebu neustálého vyrovnavání rovnováhy mezi ženským a mužským elementem. Ženu v judaismu tohoto období vnímáme tedy hlavně jako matku – zploditelku, a to nejlépe syna. Též jako pečovatelku, hospodářku nebo obchodnici. I tady se stejně jako v římské společnosti setkáváme s ženami veřejně činnými, jako byly pěvkyně, prorokyně nebo soudkyně. Bylo by nesprávné opomenout i Ester, zachránkyni židovského národa, o níž je příběh ve Starém zákoně (Knotková – Čapková, 2008).

K tématu svobody žen lze říci, že dívky mohly chodit nezahalené a komunikovat s kýmkoli včetně mužů. To s sebou kolikrát neslo možnou hrozbu násilí, což bylo na druhou stranu ošetřeno alespoň zákonem, který zmírňoval důsledky takového jednání. Daný násilník byl vázán povinností se s dívkou oženit bez možnosti rozvodu a musel zaplatit peněžní pokutu. S tím se nepřímo váže i princip humanity staroizraelského zákonodárství, více známé pod židovským „oko za oko – zub za zub“. Ve zkratce za každý čin následuje odpovídající trest, nikdy vyšší, nikdy nižší (Kaufman, 1996).

Nenechme se však mýlit. Ženám se v judaismu dostávalo, stále v určitých ohledech i dostává, mnoha omezení a pokynů. Krieger (2010) uvádí, že ženy neměly právo svědčit, právo výchovy dětí, právo předřikávání modlitby u stolu nebo právo sdílení modlitební místnosti v synagoze. Obecně, i pro muže, judaismus klade ohromný důraz na mravní zákony a dodržování kázně v běžném životě. Náročnost těchto požadavků proto v každé době přináší snahy o liberalizaci judaismu, či chcete-li jeho přetvoření v aktuálnější a flexibilnější styl života, nicméně při zachování všech důležitých norem a předpisů.

Ani judaismu se nevyhnula éra feminismu, která se hrála v postavení ženy ve společnosti velkou roli. Ať už hovoříme o výše zmíněném emancipačním hnutí v Evropě, a to v Anglii a Francii, nebo o abolicionistickém hnutí v Americe, ke změnám postavení židovských žen přispěla hnutí obě. V USA dále vzniká i feministická skupina Ezrat našim, která bojovala nejen za výše zmíněnou rovnoprávnost, ale i o započítávání do počtu shromážděných židů nutného pro uskutečnění bohoslužby, tzv. minjanu a rovného plnění příkázání, tzv. micvotu. Jejich hlavní otázkou bylo, zda tento problém pramení z nerovnosti přičítat sociologii nebo teologii, lépe řečeno, která z těchto věd by se tomuto problému měla primárně věnovat (Kofroňová, 1999).

Ženy si díky všem těmto spolkům a hnutím začaly uvědomovat své podřadné postavení vůči mužům. Jak uvádí Sállová (2009, s. 51), *„vliv sekularismu a reformy židovských tradic jim v té době nepřinášely žádné konkrétní změny v židovských zákonech. Proto řada žen začala řešit dilema, zda zachovat loajalitu ženské otázky nebo svému židovství.“* Autorka také dále připomíná pojetí židovství jako kulturního fenoménu. Bavíme se zde o značné liberalizaci judaismu, kdy potomci Židů považují samotný judaismus spíše jako kulturní dědictví než náboženství.

Hovoříme-li o judaismu v historickém kontextu, je takřka nemožné nezmínit období druhé světové války a samozřejmě tzv. konečné řešení židovské otázky. Toto období vlády nacistického režimu mělo pochopitelně silně negativní dopad na značnou část evropských židovských komunit. Co se týká ideálu ženy, či ideálu její krásy, v poválečném období se setkáváme opět s konceptem ženy – matky, ženy – manželky, ženy – pečovatelky o domácnost (Biale, 1984).

Další vlna feminismu, kolem sedmdesátých let dvacátého století, zasáhla dokonce také do ortodoxního prostředí judaismu. Ženy už mají možnost prostudování Tóry i jiných tradičních textů, což jim bylo doposud zapovězeno. Tento vliv se objevuje i v náboženských obřadech či oslavných rituálech, jako je třeba oslava dospělosti. Bat micva se u dívek slaví ve dvanácti letech, u chlapců oslava jejich dospělosti připadá na první šabat po třináctých narozeninách (Pavlicová & Horyna, 2003).

2.7. Postavení ženy v islámu

„Právo muže oženit se s více ženami, snazší cesta k dosažení rozvodu, nižší dědický nárok, nemožnost sňatku ženy s jinověrcem nebo upřednostňování otce při svěřování dětí do péče po rozvodu, se řadí k nejčastějším výtkám západního světa vůči islámskému“ (Tureček, 2007, s. 111).

Kontroverze tématu postavení ženy v islámu je nesporná. Hlavně v islámu musíme brát v potaz různé aspekty, které jej diametrálně odlišují. Jak výstižně uvádí Kropáček in (Knotková – Čapková 2008), ohled je nutné brát na historii, způsob výkladu Koránu, rozložení společnosti v rámci sociálních vrstev a místo, tedy konkrétní státy, jelikož rozdíly jsou znatelné. I v dnešní době jsou muslimské země, která ženy stále takřka vytlačují ze společenského života. Mezi ně patří například Afghánistán či Saudská Arábie, ve kterých se ženám až nedávno umožnilo vyřízení si řidičského oprávnění. Na druhé straně existují země, kde se muslimská žena dostane i do čela státu a je zcela uznávána jako rovnocenná. Hovoříme o Bangladéši, Pákistánu nebo Turecku. Pokrokovost postavení a pojetí ženy ve společnosti, ke které se velká část muslimů hrdě hlásí je však, minimálně z mého pohledu, věcí velmi diskutabilní.

Žena v jakémkoli systému, třeba tom v západních demokraciích musí vynakládat velké úsilí k nalezení práce, za kterou je často ohodnocena hůře nežli muž na obdobné pozici. Navíc veškerá práva, které ženy dnešního světa mají, jsou vykoupeny dlouhým bojem a nespočtem obětí, nejsou ničím přirozeným, samozřejmým. Islám o ženu dbá, stará se o ni, a hlavně ji ochraňuje. To že mají rozdílná práva než muži, neznamená, že v konečné podobě se jejich práva nevyrovnávají. A tak to má být, práva mají být rovná, nikoli totožná, protože ani muž a žena totožní nejsou, rovni si však ano. Tak popisuje, chcete-li obhajuje, Abdalati (2010) postavení muže a ženy v muslimské společnosti.

Jako v mnoha jiných náboženstvích je i v islámu rodina základním stavebním kamenem. Je posvátná a chráněná. Muslimské rodiny žijí stále vícegeneračně, v některých oblastech až komunitním způsobem života. Ani na tomto místě si neodpustím připomenout, že dnešní muslimský svět je velmi diferencovaný, a proto musíme veškerá tvrzení brát s ohledem na kontext daného státu či oblasti. V některých oblastech je totiž stále ještě aktuální předem domluvený sňatek. Ten bývá domlouván rodiči obou snoubenců, či rodiči budoucí nevěsty a nastávajícím ženichem. Mužští příbuzní, tedy otec, bratři, strýcové a bratrance, jsou těmi odpovědnými za to, že vyberou toho správného nastávajícího a čest a ctnost dívky bude zachována. (Křikavová, Mendel & Müller, 1990).

Co se týče obrazu ženy, jako zástupce něžného pohlaví, jako nositelky krásy, ten nebyl oproti jiným náboženstvím spojován s ďáblem či čímkoli zlým. Pokud žena dodržuje všechny náboženské povinnosti, které ji Korán ukládá, není podle Kropáčka (in Knotková – Čapková, 2008) potřeba na ni pohlížet jinak než na muže, který je stejně tak povinen tato pravidla následovat. Autor neopomíná, že je samozřejmé a nutné brát v potaz

i biologické odlišnosti, hlavně tedy u žen. Ať už je řeč o menstruaci, porodu nebo šestinedělí, všechny tyto události mění nejen fyzický stav ženy, ale i ten psychický. Obecně islám pracuje i s jistou možností ne zcela úplné emotivní vyrovnanosti ženy, kupříkladu při odlišení modlitební místnosti od mužské. Z toho důvodu jim nejsou některá práva dopřána, Abdalati (2010) však uvádí, že je to opět kvůli ochraně ženy, nikoli aby se muži dostali do nadřazeného postavení.

Ochrana ženy je vyzdvihovaným elementem takřka všech textů, které vidí islám jako jedinou správnou cestu. Nelze tomuto tvrzení zcela odporovat, nicméně pojďme si uvést i pozadí tohoto výroku. Islámská legislativa opravdu zaštiťuje informace o cudnosti ženy, o její ochraně, nutnosti respektování i v případě jiného vyznání. Násilí na ženě je stejně tak něčím nepřipustným. Realitou však zůstává i fakt, že pokud je na ženě násilí spácháno, například znásilnění či pokus o něj, žena ke svému tvrzení musí připojit i svědectví čtyř dalších bezúhonných mužů. Svědectví od jiné ženy nebývá akceptováno právě z důvodu výše uvedené možné emocionální lability. Pokud žena u soudu neobstojí, bere se přednesení jako přiznání se k nevěře, která není v islámu tolerována ani u muže, ani u ženy a následuje odpovídající trest (Smith, 1987). Nevěra tedy není důvodem k rozvodu, neb je to něco, po čem tak či tak svazek pokračovat nemůže, jelikož musí u jednoho z partnerů dojít k naplnění trestu za tento čin.

Co ale důvodem k rozvodu být může, hovoříme-li o mužích, je neplodnost partnerky. V tomto případě ale islám nabízí řešení, v podobě možnosti polygynního sňatku. Korán upozorňuje na hlavní pravidlo, které muž musí naplnit, a tím je rovný a spravedlivým přístup ke všem svým ženám a jejich dostatečné zabezpečení. Také z tohoto důvodu je počet žen, s nimiž může muž vstoupit do manželství omezen na čtyři. Toto uskupení nazýváme

tetragynií. Dále je v muslimském světě pravidlem, že při vstupu do manželství je ženich povinen nevěstě vyplatit věno, které ji bude sloužit jako materiální pojistka v případě rozpadu svazku či ovdovění. Praxe v dnešním světě je ovšem taková, že málo který muž si může dovolit takto zabezpečovat více než jednu ženu, a proto polygynních sňatků ubývá (Müller, 1997).

Z vlastní zkušenosti vím, že v dnešní době se stále často setkáváme s výraznou generalizací a převáděním událostí, o kterých informují média na celou muslimskou komunitu. Během mého studijního pobytu v Izraeli, a hlavně po jeho návratu, jsem se o tom sama několikrát přesvědčila. Dalším příkladem jsou knihy s touto tematikou, které se poslední době těší velké oblibě a například kniha *Bez dcerky neodejdu* autorky Betty Mahmoody, která se stala bestsellerem, vyvolala v západní společnosti, zejména mezi ženami silnou vlnu reakcí.

Na tomto místě je diskutabilní, zda evropské ženy mají úplný přehled o dané problematice a dostatečné kritické myšlení k tomu, aby byly schopny rozlišit realitu a možnou smyšlenost či nadsázku příběhu autorky beletrie. Leila Ahmed (1992) uvádí, že je třeba znát i názor samotných muslimských žen, za jejichž práva a změny se chystá zbytek ženského pokolení bojovat. Většina žen totiž dost jistě může být se stavem svého života spokojena, protože v onom světě byla vychována. Můžeme tedy jen polemizovat, zda i toto jednání není jedním z důvodů a spouštěčů podněcování k ne vždy zcela oprávněnému odsuzování islámského světa.

Důraz klade Kropáček (1996) na kontext konkrétní společnosti. Sice uznává, že některé z tradic muslimského světa, které nadřazují muže nad ženu můžeme stále i v dnešních vyspělých společnostech vídat, nicméně popírá prohlášení, že by Korán přímo diskriminoval ženy. O tom, že manželský

svazek závisí hlavně na vzájemné lásce, respektu, porozumění a touze po jeho kvalitě autor nepochybuje a nevidí důvod proč na něj v tomto aspektu pohlížet jinak než na kterýkoli jiný.

Považuji takřka za nezbytné věnovat prostor na tomto místě i odívání žen, které je bezesporu jedním z velmi kontroverzních témat ve spojitosti s islámem. To, že jsou v Koránu jistá pravidla, jak se oblékat a které části případně zahalovat je pravdou. Nicméně, tato doporučení jsou sepsána nejen pro ženy, ale stejně tak i pro muže. Ti však nejsou v této práci předmětem mého zájmu, proto se soustředíme pouze na ženy.

O tom, že se jedná o celospolečenským námětem k diskuzi svědčí i fakt, že velkou část své práce mu věnuje i nejčtenější marocká socioložka a zároveň muslimská feministka Fatima Mernissi. Ta se staví za práva žen, které si tvář zahalovat nechtějí. Neopomínejme však i ženy, které nošení těchto částí oblečení vyžadují, jelikož se v něm cítí dobře a berou ji jako vlastní součást a vyjádření příslušnosti k islámu. Bouří se poté tedy s tím, že je jim odepíráno jejich právo na kulturní identitu (Kropáček, 2002).

V jiné publikaci Kropáček (1996) uvádí nástrahy, které na muslimské ženy, které si vybraly cestu zahalování se, číhají. Hovoříme například o zákazech zahalování částí obličeje ve školských zařízeních ve Francii nebo Německu. Zahalování žen na Blízkém Východě je kulturní tradice stará několik tisíciletí. Důvodem není nic praktičtějšího, než ochrana proti velmi vysokým teplotám a přímému slunci. Před příchodem islámu bylo zahalení vlasů a obličeje znakem žen z vyšších vrstev, dále bylo pak doporučováno či dokonce nakazováno. To ovšem opět souviselo s vnitřními normami státu (Klímová – Pumerová).

V dnešní době je nošení zahalujících prvků konkrétně v Izraeli a Palestině minimálně u mladých žen otázkou jejich výběru. To mohu posoudit z vlastní zkušenosti, jelikož po půl roce života v Izraeli opravdu nelze pouze podle stylu oblékání posoudit k jakému náboženství se hlásí, nebo odkud pochází. Pojďme si tedy uvést základní typy zahalujícího oblečení s kterými se v běžném životě v muslimských oblastech setkáváme. Z výčtu od Scarce (1987) si dovolím uvést pouze ty, které se opravdu objevují na námi zkoumaném území.

Budu se opakovat, ale v islámu je potřeba, více než jinde, vždy hovořit v konkrétním kontextu dané země. V otázce oblékání tomu není jinak. Kouřilová a Mendel (2003) uvádí, že mezi nejčteněji odívané patří jednoznačně hidžáb a nikáb. Hidžáb, jenž může sestávat z šátku zakrývajícího vlasy a šíji nebo dlouhého pláště, který zakryje celé tělo, je volný oděv, který je v Izraeli velmi populární. Druhou variantu pláště až na zem odívají spíše ženy s již odrostlými dětmi a starší. Například mezi svými spolužačkami na univerzitě jsem takto zahalené dívky také měla, nicméně počet těch, které volily způsob první, tedy pouze zahalení vlasů a šíje kombinované s vlastním, většinou velmi stylovým, avšak decentním, oblečením, byl neúměrně vyšší. Jako druhou častou formu zahalení uvádí autoři nikáb. Jedná se vlastně o hidžáb, který ale zakrývá i celý obličej s výjimkou očí.

Kropáček (in Knotková – Čapková, 2008) dále poukazuje na chybu, které se laik často dopouští, totiž zaměňování nikábu za burku. Tou je rozuměn plášť, jenž zahaluje ženu celou, a to včetně obličej. Burka dominuje hlavně ve velmi konzervativních zemích, jakými jsou Spojené arabské emiráty, Pákistán nebo Afghánistán. Popravdě musím říci, že s tímto typem zahalením jsem se za celou dobu pobytu v Izraeli setkala pouze jednou,

a to v Jeruzalémě. Proto nejsem ani schopna říci, ze které země tyto ženy, v seniorském věku, pocházely.

Poslední, čemu se chci v návaznosti na odívání věnovat, je volba zahalování se. Dle Klímové – Pumerové (2005) tato rozhodnutí ženy dělají ve významných milnících svého života. Může jít o začátek menstruačního cyklu, důležitou rodinnou událost nebo tato potřeba může vzejít z rozhovoru se ženou zkušenější, nejčastěji matkou. V posledním případě se bavíme spíše o tradičnějších rodinách, kde je zahalování nejen tradicí kulturní, ale také řekněme rodinnou, tedy se zahalování od mladé dívky očekává. Pokud žena s nošením hidžábu začne, mělo by být toto rozhodnutí trvalé a doživotní.

3. IZRAEL

Vzhledem k místu, kde byl tento výzkum vykonán se sluší uvést si i stručnou historii Izraele. Tento stát je svým postavením rozhodně minimálně specifický. Ať už hovoříme o jeho vývoji, o složení jeho obyvatel nebo o jeho historii. Budeme-li hovořit přímo o Moderním státě Izrael, státě židovském, potom se jedná o velmi mladý stát, oficiálně založený teprve před sedmdesáti lety. Historie tohoto území však sahá až několik tisíciletí před náš letopočet.

3.1. Starověký Izrael

K prvnímu osídlení této oblasti, rozumějme Izraele a Palestinské autonomie, došlo již koncem čtvrtého tisíciletí př. n. l. Oblast dostala jméno Kanaán, podle semitského obyvatelstva, které jej osídlilo a jež je rovněž nazýváno Kanaánejci. Dle Bible přibližně ve třináctém století př. n. l. naváděl Jehošua Izraelity do krajů, které se nacházely západně od řeky Jordán. Takovým krajem bylo i nás zajímající území. Zde se tedy Izraelité střetli s Kanaájenci a národem Filištínů. Hovoříme-li o biblickém židovském státu Izrael, pohybujeme se v přibližně letech od 1020 do 926 př. n. l. Králem tohoto státu byl Saul, který ovšem padl v bitvě s Filištíny. Měl však adoptivního syna Davida, který se stal následníkem trůnu. Ten dobyl Jeruzalém a starověký Izrael získal své hlavní město. Jako zlatý věk starověkých Izraelců je považována vláda Davidova syna Šalamouna, jelikož právě v této době došlo na tomto území k největšímu rozmachu. Za dob jeho vlády byl v Jeruzalémě také vybudován židovský První chrám, nazvaný po vladaři Šalamounův (Čejka, 2013).

Po jeho smrti se stát Izrael rozdělil na dva. Severní Izrael s hlavním městem v Samaří a jižní Judeu, které náležel Jeruzalém. Bylo to roku

722 př. n. l, kdy byl Izrael poprvé dobyt, a to Asyřany. O 136 let později byla, tentokráte Babyloňany, dobytá i Judea. Došlo i ke zdevastování Prvního chrámu a vyhnání Židů. Buď do babylonského exilu, tedy do otroctví nebo úprkem do jiných zemí. V roce 586 př. n. l. byl Židům umožněn návrat domů, včetně znovuoobnovení Jeruzaléma i Šalamounova chrámu, který je nazýván symbolicky Druhým chrámem. Stalo se tak díky Persii, jež dobyla Babylonii (Segert, 1995).

Čejka (2013) dále píše, že celých 254 let trvalo období relativního klidu, než bylo narušeno Alexandrem Velikým a jeho porážkou Persie. Velký boj o moc začal po jeho smrti, kdy byla říše postupně ovládána jeho vojevůdci a jejich následovníky. Po Ptolemaiovcích se ve vedení země objevili Seleukovci. Samostatnosti Židé dosáhli poté, co díky bratrům Makabejským, zvítězili v postání proti Seleukovcům. Nicméně to na velmi dlouhou dobu bylo poslední období, kdy si Židé samostatnosti mohli užít, protože od této doby byli už pouze pod cizí nadvládou.

3.2. Nadvláda Říma

Dle Ternera (1991) toto období započíná v roce 63 př. n. l., kdy se stát Židů zmocňuje římský vojevůdce Pompeius. I když byla oficiálně část moci přenechána místním monarchům, kdy se například Židovský král Herodes veliký pustil do přestavby Chrámu, reálně byl celý stát závislý na Římě. Velký zvrat způsobilo zrození Ježíše spojené s pozvolným šířením křesťanství. Roku 6 n. l. se stalo celé území na pokyn Caesara provincií Judea, jenž byla pod správou římského prokurátora. V roce 70 n. l. byl v reakci na velké židovské povstání započaté o čtyři roky dříve zbořen Jeruzalém a přejmenován na Aelia Capitolina a již podruhé zničen i Šalamounův, tehdy zvaný, Druhý chrám.

Změnou prošel i název oblasti, a to na název Sýrie – Palestina, kdy právě druhé pojmenování stojí na počest Filištínů, nepřátel Židů.

O tři roky později byl odražen i poslední odpor Židů při břehu Mrtvého moře, u pevnosti Masada. Povstáním v čele s Šimonem bar Kochbou, které trvalo v letech 132 až 135 n. l., které bylo nekompromisně rozdrveno, začalo další období židovského exilu. Ti Židé, jenž nebyli zabiti, byli přemístěni do římského otroctví nebo uprchli. Rozšíření křesťanství na území Palestiny nastalo ve čtvrtém století n. l., kdy jej byzantský císař Konstantin zlegalizoval, a dokonce k němu i osobně konvertoval. Identifikace důležitých křesťanských míst, jakými je místo narození Ježíše, skála Golgota či Boží hrob a jejich následná přeměna v křesťanské chrámy jsou události, kterých se v šestém století zhostila manželka Justiniána Prvního, císařovna Theodora. V roce 614 n. l. byla Palestina na krátký čas dobytá znovu Peršany (Čejka, 2013).

3.3. Nástup islámu

Zrod nové víry, šířené prorokem Mohamedem, tedy islám, jen krátce předcházel arabské expanzi po Blízkém východě. Dobyť Jeruzaléma Araby v roce 638 n. l. bylo rozdílné od všech předešlých. Arabové totiž „se zdejšími obyvateli uzavřeli písemnou dohodu, která zaručovala židům i křesťanům úplnou autonomii a náboženskou svobodu“ (Čejka, 2013, s. 37). Jeruzalém tedy setrval centrem pro všechny křesťanské poutníky, navíc však přibýly mešity Skální dóm a Al-Aksá. Mezi lety 661 a 750 byla u moci v arabské říši dynastie Umajjovců se sídlem v Damašku, která byla nahrazena dynastií Abbásovců s centrem v Bagdádu.

Jednou ze záminek pro vyhlášení křížových výprav papežem Urbanem Druhým, bylo počínání chalífy Hakima, který během své vlády kolem roku 1009 n. l. nechal rozbořit po mnoho kostelů a perzekuovat veškeré

nemuslimské víry. Takzvaní křižáci v roce 1099 n. l. dobyli Jeruzalém a povraždili zdejší muslimy i židy. Evropa se tedy stala na dlouhou dobu ovládajícím Palestinu, zavedla feudální systém správy a vystavěla i velké množství staveb sloužících pro náboženské a rituální účely. Království Jeruzalémské se tedy stalo největším křižáckým státem této oblasti. K porážce křižáků došlo v bitvě u Hattínu v roce 1187 n. l. Salah ad-Dínem, nicméně definitivní konec nastal až roku 1291 n. l., kdy si Mameluci, muslimští vojáci a původní egyptští otroci, jenž byli součástí egyptských vojenských jednotek, dobyli zpět město Akko. Právě mamelucká dynastie Bahrí roku 1291 ovládla Svatou zemi a islám se stal v Palestině prve náboženstvím většiny (Terner, 1991).

3.4. Nadvláda Turků a Britů

K porážení Mameluků došlo až po více než dvě stě letech, a to Turky, konkrétně vedenými Selimem Prvním. Osmanský sultán a chalífa v jedné osobě na první příčce systému vlády, tak vypadal ten systém centralizovaný, jenž byl ve Svaté zemi, nyní již součásti Osmanské říše, zřízen. „Důležitým konzervativním prvkem ve správě říše byl systém autonomních náboženských obcí – milletů. Ty byly pro nemuslimy zpočátku úředně uznány tři – židovský, řecko-ortodoxní a arménský“ (Čejka, 2013, s. 51).

Během sedmnáctého a osmnáctého století do země přicházelo více a více Židů. Devatenácté století nebylo pro Osmanskou říši tím nejperspektivnějším a v reakci na jeho rozklad své zapojení zvyšovaly evropské mocnosti, především potom Velká Británie. Význam této oblasti byl také podpořen otevřením Suezského průplavu roku 1869 n. l. Druhá polovina devatenáctého století se nesla v duchu sionismu a také arabského nacionalismu. Již roku 1882 dochází k první velké sionistické přistěhovalecké vlně do Palestiny.

Právě tato, chcete-li hnutí národů, velmi napomohla Britům při svržení turecké nadvlády, trvající přesně čtyři staletí, během první světové války, které vygradovalo roku 1917 n. l. dobytím Jeruzaléma. Až do roku 1948 n. l. potom území pod taktovkou Britů nazýváme Britským mandátem Palestina (Čejka, 2009).

3.5. Moderní stát Izrael

Zda už budeme nazývat konflikt mezi palestinskými Araby a židovskými sionistickými přistěhovalci občanskou válkou je diskutabilní. O tom, že se tento stav ale značně vyhrotil během nadvlády Britů není pochyb. Ti se roku 1947 n. l. z Palestiny stáhli a její osud předali do rukou Organizace spojených národů. OSN rozhodlo rozpůlení na židovský a arabský stát. Dělení se, snad i pochopitelně, neobešlo bez krvelačných bojů. Oficiálním datem vyhlášení Státu Izrael a současného stažení britských vojáků, se stal čtrnáctý květen roku 1948. Útoky sousedních arabských států na sebe nenechaly ale dlouho čekat a došlo k nim hned druhého dne. Izraelcům se je povedlo do jisté míry zastavit, později dokonce i odrazit (Krupp, 1998).

Výčet všech izraelských válek je hoden spíše práce historiků a pro naše potřeby zbytný. Zmínila bych ráda alespoň Šestidenní válku z roku 1967. Během té Izrael obsadil západní břeh řeky Jordán, pásmo Gazy, Golanské výšiny a horu Sinaj. Příštího roku konflikt mezi palestinským arabským obyvatelstvem na výše uvedených okupovaných územích a Izraelem vygradoval ještě více. Jak uvádí Čejka (2013, s. 76), „naději na vyřešení vleklého sporu mezi Izraelem a Palestinci dal mírový proces v 90. letech 20. století a vytvoření Palestinské národní autonomie v roce 1994. Vinou obou stran však mírový proces v roce 2000 zkrachoval, přičemž se od té doby nepodařilo oživit efektivní mírová jednání“.

4. TEORETICKÉ UKOTVENÍ

Jako teoretickou metodu kvalitativního výzkumu jsem zvolila induktivní metodu zakotvené teorie. Jak píše Strauss a Corbinová ve své knize *Základy kvalitativního výzkumu* (1999, s. 12), „*nezačínáme teorií, kterou bychom následně ověřovali. Spíše začínáme zkoumanou oblastí a necháváme, ať se vynoří to, co je v této oblasti významné.*“ Vychází z určitého výzkumného problému, který je specifikovaný prostřednictvím výzkumné otázky, která je formulována zpravidla volně, aby dávala dostatek prostoru k prozkoumání daného jevu.

Sběr a analýza dat spočívá v hledání pojmů, jež se zkoumaným jevem souvisí a poté v odkrývání kauzálních vztahů mezi nimi. Na to jsou pojmy kódovány různými typy, ať už otevřeně, axiálně či selektivně. Za cíl procesu se dá považovat úspěšné specifikování podmínek, za kterých se jev vyskytuje, popis interakcí mezi nimi a popis výsledků či následků (Strauss, Corbin, 1999).

Ač je tato práce především prezentací kvalitativního empirického výzkumu a jeho výsledků, považuji za důležité alespoň stručně nastínit i východiska teoretická. Jelikož je můj výzkum cíleně genderově nevyvážený tím, že se zaměřuji pouze na ženy, dovolím si uvést několik směrů z genderové sociologie, jež se postavením ženy zabírají.

Předmětem zájmu britské socioložky Rosemary Crompton jsou podmínky, příležitosti a struktury, díky nimž si ženy své životní strategie vytvářejí. Zajímá se obecně o genderové vztahy ve společnosti, stejně tak, jako o specifika genderu, například ve spojitosti s výkonem manažerských rolí či jiných profesí (Crompton, 1999).

Jiným teoretickým východiskem je Preferenční teorie Catherine Hakim (2000). Autorka této teorie řeší postavení ženy a muže v práci a v rodině, kdy

jako klíčové vidí životní preference a zájmy. V návaznosti na informace, jež jsou známé o historickém vývoji tvrdí, že v současném stavu mají ženy západních společností neomezené možnosti a podmínky vedoucí ke svobodné volbě životní strategie.

Kaufmann (1994) považuje za základní kámen životní identity životní trajektorii. Tak Dubar (1998) označuje strategie a hodnoty, které mohou být různou měrou promyšlené způsoby dosahování daných cílů. Pochopitelně závislé na podmínkách a možnostech, jenž si definuje sám aktér vybírající si strategii. Hovoříme-li o vytváření životních strategií konkrétně u žen, Hattery (2001) pojmenovává významnou kategorii, ovlivňující tento výběr, mateřstvím. Právě tato hodnota se totiž stává velkým zdrojem stereotypů o postavení ženy. Tyto předsudky poté přejímá nejen okolí, ale i samotné ženy.

Co se týče dosavadního stavu bádání, konkrétně na toto téma se neuskutečnil žádný výzkum. Výzkumů na obdobné téma též není mnoho. Několik autorů se zabývá výzkumem životních drah a životních strategií, nicméně ve spojitosti s geografickou lokací Blízkého Východu takřka nikdo.

5. METODOLOGIE

Kapitola s názvem Metodologie se zabývá cílem práce, výzkumnými otázkami, designem výzkumu, představením respondentek, vstupem do terénu, kritérii kvality výzkumu, etickými principy, sběrem dat a jejich analýzou. S ohledem na charakter tématu jsem zvolila typ kvalitativního výzkumu. Ten umožňuje, dle mého názoru, osobnější a nenucenější propojení s respondentkami, na rozdíl od toho kvantitativního. Nespornou výhodou tohoto zpracování vidím v tom, že sama respondentka má možnost debatu vést tím směrem, který je jí nejpřirozenější a tím odkrývat ty skutečnosti, které jsou žádoucí (Hendl, 2008).

5.1. Cíl a výzkumné otázky

V rámci mého výzkumu se budu zabývat tím, jaké životní strategie si volí mladé izraelské ženy. Budu se zajímat o to, jak respondentky vnímají to, že jsou v situaci, kdy si musí nějakou životní strategii vybrat, podle čeho si ji vybírají a jaké oblasti jsou v jejich životě při tomto rozhodování nejvýznamnější. Cílem výzkumu je tedy charakterizovat jaké životní strategie si volí mladé izraelské ženy. Z takto definovaného cíle jsem určila dvě hlavní výzkumné otázky. Těmi jsou: Jaké životní strategie si volí mladé izraelské ženy a jakým hlavním okolnostem přisuzují při volbě životní strategie význam?

5.2. Design výzkumu

Vzhledem k charakteru tématu jsem zvolila kvalitativní design výzkumu, jak jsem již zmínila výše. Kvalitativní přístup se oproti kvantitativnímu liší přístupem tří metod k získávání dat, kterými jsou rozhovor, pozorování a analýza dokumentů (Švaříček & Šedřová, 2007).

Kvalitativní přístup byl zvolen i z dalšího neméně podstatného důvodu, a to z důvodu povahy kvalitativního přístupu, čímž je výzkumný záměr, kdy napřed volíme zkoumaný problém, a poté hledáme jeho řešení. Ve snaze zjistit, co si respondentky myslí, jak se cítí, jak vnímají určité jevy, jaké mají názory a podobně, se jako nejvhodnější metoda získávání dat jevila realizace rozhovorů.

Pokud bych měla tuto kvalitativní případovou studii vymezit, přiřklánela bych se k té instrumentální. Případová studie v kvalitativním pojetí obecně má za úkol identifikaci a hloubkové porozumění danému případu včetně všech jeho vnitřních souvislostí. To, že je studie instrumentální, nikoli interní nebo kolektivní, navíc znamená, že neusiluji pouze o popis daného jevu, vedoucí k jeho porozumění, ale že mi i poskytuje náležitý vhled do onoho tématu (Stake, 2005).

Co se týče konkrétního typu výzkumného šetření, jedná se o polostrukturovaný chápající rozhovor, kde se tazatel aktivně zapojuje do otázek, aby vzbudil zájem dotazovaného. *„Při analýze obsahu se nevyhýbá interpretacím, ty se naopak stávají důležitým prokem Vyzdvihována je také empatie, zaujetí či způsoby správného rozuzlování a odhalování odpovědí participantů již v průběhu rozhovoru“* (Kaufmann, 2010, s. 23).

Rozhovor by tedy měl vést respondentky k volnému, dá se říci až přátelskému rozhovoru, spíše vyprávění. Do toho jsem se snažila vstupovat minimálně, nicméně nelze říci, že jsem byla vždy úspěšná. To záviselo také dosti na osobnosti respondentky, konkrétně na její otevřenosti a chuti vyprávět. Polostrukturovaný rozhovor je založen na základě předem určených okruhů témat, na které se komunikačních partnerů výzkumník táže při rozhovoru. Základem je vždy si definovat tzv. jádro rozhovoru, to znamená minimum otázek a témat, které výzkumník komunikačním

partnerům musí položit (Miovský, 2006). Na ono jádro se pak nabalují postupně další otázky, které vznikají v přímé interakci výzkumníka a komunikačního partnera.

Jak bylo již zmíněno výše, při samotném sběru dat, jsem vycházela zejména z chápajícího rozhovoru Kaufmanna. Jean-Claude Kaufmann (2010) klade důraz na volbu prvotních otázek, kdy je třeba si dát pozor na „diktát“ otázek rovnající se dotazníku, při pokládání prvotních otázek je důležité dbát mimo obsah otázky také na tempo, jakým otázky klademe, jelikož respondent si nesmí přivyknout na to, že mu otázky budou hierarchicky kladeny. Respondentům musí být nechán prostor prostřednictvím konverzačního stylu. Během rozhovoru je velmi důležité pozorně respondentovi naslouchat a flexibilně reagovat na jeho výpověď. Kaufmann uvádí, že v případech, kdy si již nebudeme vědět rady, jakou otázku dále položit, není od věci otázku znovu zopakovat, popřípadě si dát během rozhovoru krátkou pauzu a vybrat nějakou z dalších otázek.

Empatie je pak dalším klíčovým faktorem při sběru dat. Jak uvádí Kaufmann *„pokud chce výzkumník skutečně porozumět, musí se umět zbavit veškerého svého morálního úsudku...“* (Kaufmann, 2010, s. 61). Důležité je, zejména ve fázi sběru dat, být schopen odstoupit od svých úsudků a jen pozorně a se zájmem naslouchat respondentovi. Na schopnost empatie navazuje Kaufmann schopností zaujetí. Staví se tak více méně proti teorii nezaujatosti a neutrality, Kaufmann poukazuje na to, že právě zaujetím při rozhovoru můžeme respondentovi dokázat, že se o téma skutečně zajímáme a vyvolat v něm pocit, že se nám může s čímkoli svěřit.

Autor chápajícího rozhovoru pak dále poukazuje na tak zvanou hru o třech stranách, kdy se třetí stranou stává respondentům život, o kterém pravděpodobně takto dosud nepřemýšlel. Pro výzkumníka je respondentům

život širším rámcem výzkumného problému, pro účastníka je pak samotným předmětem rozhovoru. V neposlední řadě pak Kaufmann opět poukazuje na potřebu neustále flexibility a správného vyhodnocování situace během rozhovoru.

5.3. Respondentky

Silverman uvádí (2005), že nejlepší možnou variantou pro to, kdy výzkumník hledá tzv. vzorové případy, které obsahují nezbytné znaky zkoumaného jevu, je cílený výběr. S tím jsem měla zkušenost již z výzkumu Vývoje osobní identity migrujících žen, jež jsem prezentovala v rámci své bakalářské práce. Stejně jako tehdy, i tentokrát jsem si stanovila kritéria, na základě kterých, jsem určila své respondentky.

Cílovou skupinou jsou tedy ženy, studentky v Izraeli. Výběr se mi v průběhu hledání respondentek ještě samovolně zúžil, a to na studentky Beit Berl College. Stalo se tak přirozeně, bez mého zásahu, nicméně mi tato varianta nevadila, a proto jsem celou práci pojala i spíše jako případovou studii. Věková hranice nebyla nijak ostře stanovena, stejně tak však vznikla sama, v průběhu realizace rozhovorů tím, že děvčata navštěvovala prezenční studium Beit Berl College. Nejmladší dívka bylo devatenáct let, té nejstarší let třicet. Genderově je tedy vzorek cíleně nevyvážený.

Samostatná komunikativní znalost anglického jazyka byla kritériem velmi důležitým z důvodu samotné realizace rozhovorů. Toto kritérium se možná může zdát až úsměvné, nicméně musím upřímně říci, že právě na něm ztroskotalo nejvíce odmítnutých respondentek. Překvapivé pro mě byl tento neúspěch hlavně u těch dívek, které měly jako svůj hlavní studijní obor učitelství angličtiny. Byly ale natolik v obavách, že by se nemohly vyjádřit

a udělaly by si přede mnou, tedy někým z Evropy, ostudu, že radši samy, i přes mé uklidňování, účast ve výzkumu nakonec odmítly. Dalším kritériem, který definoval skupinu tázaných bylo, vzhledem k tématu a místu, kde jsem výzkum realizovala, náboženství. Podařilo se mi, ne zcela záměrně, získat přibližně stejné množství rozhovorů od žen příslušících k islámu, tak žen, jež se hlásí k židovské víře. Co se týče velikosti vzorku, korigovala jsem ho průběžně dle nasycení. Finální počet respondentek se rovnal třinácti.

Pro získání výzkumného vzorku jsem použila metodu přímého oslovení studentek ve škole a taktéž jsem využila studentského centra, které mi vyšlo vstříc a nabídlo mi možnost oslovení studentů prezentací svého příspěvku skrze jejich setkání (Příloha č. 1). Do daného příspěvku jsem představila sebe, svůj výzkum a moji představu o potenciálních respondentkách. Součástí přílohy je i daný dokument, díky kterému jsem je oslovila. Vyhovující respondentky jsem následně kontaktovala prostřednictvím e-mailové korespondence, mobilní aplikace WhatsApp nebo osobně. Ve všech případech byl prvotní kontakt zahájen představením mé osoby a vysvětlením důvodu, který nás vedl k jejich oslovení.

První respondentka se mi ozvala na e-mailovou adresu na základě příspěvku ve studentském centru. Po ujasnění veškerých náležitostí, které výše popisuji a ujištění, že splňuje mnou daná kritéria jsme se domluvily na realizaci samotného rozhovoru. Tedy na konkrétním datu, čase a místě našeho setkání. Další respondentky jsem získala buď přímo skrze svůj příspěvek nebo metodou sněhové koule. Ta fungovala v mé případě tak, že jedna z aktivních respondentek se o svůj zážitek participace podělila ve svém okolí, a tím přibyly další potenciální účastnice (Disman, 2000).

Při prvních momentech, tedy ještě před samotným rozhovorem jsem respondentky seznámila se záměrem výzkumu, informacemi o postupu

realizace výzkumu, o metodě rozhovoru, o jejich četnosti a pravděpodobné či možné délce. Samozřejmostí bylo zdůraznění naprosté dobrovolnosti vstupu do výzkumu a zaručení anonymity. Místo a čas konání rozhovorů jsem vždy prvně navrhla já, hlavně z důvodu co největší možné eliminace rušivých jevů po dobu rozhovoru. Nicméně respondentky byly ujištěny o tom, že jsem otevřena jakékoli změně či přizpůsobení dle jejich možností, požadavků a přání. Pro ilustraci a lepší orientaci v textu s výňatky z rozhovorů přikládám seznam účastnic výzkumu.

R	Jméno	Obor	Věk	Status	Počet dětí	Vyznání
1	Annie	Angličtina pro vzdělávání	27	svobodná	0	judaismus
2	Julia	Náboženství pro vzdělávání	25	svobodná	0	judaismus
3	Noemi	Vzdělávání osob se specifickými potřebami	25	svobodná	0	judaismus
4	Shahar	Hebrejština a matematika pro vzdělávání	28	svobodná	0	judaismus
5	Sahar	Geografie a environmentální výchova	26	svobodná	0	judaismus
6	Alisa	Angličtina pro vzdělávání	30	svobodná	0	judaismus
7	Sandra	Informální vzdělávání	24	svobodná	0	–
8	Adan	Angličtina pro vzdělávání	20	svobodná	0	islám
9	Sarah	Angličtina a matematika pro vzdělávání	20	zasnoubená	0	islám
10	Hadeel	Angličtina a informatika pro vzdělávání	21	vdaná	těhotná	islám
11	Aya	Angličtina pro vzdělávání	24	vdaná	těhotná	islám
12	Huda	Angličtina a arabština pro vzdělávání	20	zasnoubená	0	islám
13	Dema	Angličtina a dramatická výchova pro vzdělávání	19	zasnoubená	0	islám

Tabulka č. 1: Seznam respondentek (vlastní vypracování).

5.4. Etika výzkumu

Při otázkách etických principů v mém výzkumu jsem vycházela z knihy Jana Hendla (2008) Kvalitativní výzkum a jeho zásad etického jednání při výzkumu. V první řadě jsem, jak je již zmíněno výše, získala informovaný souhlas respondentek (Příloha č. 2), s čímž souviselo i obeznámení komunikačních partnerek o průběhu a okolnostech výzkumu. V návaznosti na zásady etického výzkumu, jsem obeznámila respondentky s možností svobodného odmítnutí rozhovoru, případně s ukončením v jakékoli části realizace projektu, bude-li na tomto rozhodnutí trvat.

Nutnou součástí výzkumu bylo také zajištění anonymity respondentek. Proto jsem s nimi vždy zkonultovala, jaké jméno budu, dle jejich uvážení, používat pro potřeby práce. Důležité bylo také zabezpečení emočního bezpečí mých komunikačních partnerek, hlavně z toho důvodu, že se jedná o nesmírně citlivé téma. Obecně je však pro kvalitu výzkumu velmi důležité, aby se při rozhovoru informátoři cítili pohodlně a dobře (Hendl, 2016).

5.5. Příprava sběru dat

Před zahájením sběru dat jsem učinila několik nezbytných kroků. Jedním z těchto kroků bylo sestavení osnovy otázek, na které jsem během rozhovoru chtěla nalézt odpovědi. Vycházely jsem pochopitelně z výzkumných otázek, které jsem převedla do přijatelnější formy tak, aby byly pro respondentky srozumitelné a aby je otázky navedly k tomu, aby se o daném tématu sami rozpovídaly. Přímé otázky jsem připraveny neměla, spíše bloky témat, které jsem chtěla nechat tázané otevřít. Prvním z bloků, které jsem vytvořila byla Rodina, s níž je úzce spjata zázemí, mateřství a manželství. Následovalo Náboženství a dalším blokem byla Kariéra zahrnující i vzdělání, armádu, cestování a práci. Následoval blok o Izraeli, politice a pocitu bezpečí a otázky ohledně Priorit a snů.

Přiznávám, že jsem z prvního rozhovoru měla velký strach. Ať už z toho, abych dívky nepřivedla do rozpaků, nijakým způsobem jsem se jich nedotkla či je nezranila, vzhledem k citlivosti tématu. Nebo z důvodu určité jazykové bariéry, jelikož byly všechny rozhovory realizovány v anglickém jazyce, který nebyl pro nikoho ze zúčastněných jazykem mateřským. Proto jsem musela velkou část přípravy rozhovoru věnovat i této části. Jinak, než v angličtině rozhovor realizovat nešel, jelikož nedisponuji schopností komunikovat v hebrejštině, ani v arabštině a s tím, že jsem jej chtěla

vést sama pouze s respondentkou nikoli s překladatelem, jiná možnost nebyla. I když mi od koordinátorek zahraničních mobilit univerzity možnost využít překladatelky z hebrejštiny i z arabštiny do angličtiny nabídnuta byla, tuto možnost jsem odmítla hned ze dvou důvodů. Prvním z nich byla přítomnost druhé osoby, tedy zmíněné překladatelky, která dle mého názoru nebyla žádoucí, i vzhledem k citlivosti a intimnosti tématu. Tím druhým důvodem byl fakt, že by se i tak jednalo o dvojitý překlad. Tedy z hebrejštiny či arabštiny do angličtiny, a poté do češtiny.

Proto jsem se před prvním rozhovorem spojila přes Skype s kolegyní, jejíž úroveň angličtiny jsem vyhodnotila jako obdobnou s úrovní většiny děvčat v kampusu Beit Berl College, které byly potencionálními respondentkami mého výzkumu. S tou jsme zhodnotily nejen jazykové možnost dotazování, ale i srozumitelnost, posloupnost a logické zdůvodnění výše zmíněných bloků.

Co se týče finančního zajištění realizace rozhovorů, to je takřka nulové. Všechny rozhovory jsme vykonaly v kampusu školy, tudíž odpadly náklady na dopravu. Jediné, co bylo k rozhovorům potřeba byl diktafon, který vlastním, psací potřeby, blok pro možnost psaní poznámek během rozhovoru a tištěné souhlasy s participací na výzkumu. Poslední zmíněné byla prakticky jediný finanční náklad, který jsem měla.

5.6. Sběr dat

S tím, že jsem měla připravené okruhy otázek, které pro mě dávaly rozhovoru kýžený směr a určité „mantinely“ konverzace, nicméně jsem se snažila dávat si velký pozor na to, aby měly respondentky stále dostatek prostoru pro vlastní vyjádření a možnost odklonu od tématu. Rozhovory byly v plánu dvoukolové, z důvodu možnosti doptávání, pro ujištění a případné

eliminování chybných interpretací. Díky této metodě a ochotě respondentů se znovu sejít, lze ihned po prvním rozhovoru zpracovat získaná data. Při druhém setkání je tedy prostor se na informace uvedené při prvním rozhovoru již pouze podle potřeby konkrétně doptávat. Tato situace v mém případě nenastala, jelikož doptávání nebylo potřeba. Informace jsem analyzovala pomocí audionahrávek zaznamenaných na diktafon, s čímž byly samozřejmě tázané seznámeny a bez jejichž souhlasu nahrávání nebylo započato.

Na začátku rozhovoru jsem respondentku seznámila jak s tématem výzkumu, tak s dílčími okruhy rozhovoru, jak je zmíněno výše. Během realizace rozhovoru jsem nechala respondentku vždy domluvit až do chvíle, kdy již k danému okruhu neměla víc co říci. Během vyprávění respondentky jsem však kontrolovala, zda se stále svou výpovědí pohybuje v okruhu výzkumných otázek a značila si také nové otázky, na které jsem se postupně doptávala. Snažila jsem se však shrnout doplňující otázky až na konci každého bloku, nejlépe na konci celého rozhovoru. Během rozhovoru se mi také osvědčilo některé otázky znovu zopakovat, respondentka se pak více v daném okruhu rozmluvila a já jsem tak získala obsáhlejší a jasnější informace.

5.7. Analýza dat

Co se týče přepisu rozhovorů, zvolila jsem metodu komentované transkripce a rozhodla jsem se rozhovory přepisovat útržkovitě, nicméně včetně poznamenání si tichých míst, smíchu či zamyšlení se. Stylizace jazyka byla nezbytná, z důvodu přepisu anglických slov do českého jazyka.

Jakmile jsem měla takto přepsané všechny rozhovory, postupně jsem jeden po druhém procházela a poznačila si části rozhovorů, které mi přišly určitým způsobem významné vzhledem k cíli výzkumu. Tyto části jsem

si označila různými barevnými zvýrazňovači tak, abych se v přepsaných rozhovorech během celé analýzy co nejrychleji a nejefektivněji orientovala. Tedy pro každou barvu jiná přiřazená oblast. Následujícím krokem pak bylo vyhledávání stěžejních kódů, které vzešly z označených pasáží. Jednotlivé kódy neboli pojmy, které jsem si v prepisech vyznačila, jsem poté seskupovala do větších shluků na základě podobnosti výroků. Kódy jsem postupně komentovala, slučovala, dělila a opět slučovala podle jejich významu a jevu, ke kterému se vztahovaly. Výroky, které byly v první fázi definovány až příliš obecně, jsem se snažila sloučit do obecnějších kódů tak, abych byla postupně schopna vytvořit shluky pojmů. Tento postup jsem opakovala do té doby, dokud jsem neanalyzovala všechny prepisy rozhovorů, které jsem přirozeně porovnávala i mezi sebou.

Poté jsem pokračovala kategorizací kódů, kdy jsem si z vypsání výroků postupně vytvářela obsáhlejší skupiny shluků podle toho, zda spadaly pod podobné výroky. Následně jsem si tímto způsobem vytvořila několik skupin a postupným slučováním jsem poté vytvořila kategorie, které jsem rozdělila také do několika subkategorií. Při analýze nasbíraných dat jsem vycházela převážně ze Základů kvalitativního výzkumu od Strausse a Corbinové (1999).

6. INTERPRETACE DAT

Díky analýze rozhovorů jsme se dopracovali k zajímavým a přínosným informacím. Primární a klíčové byly takové výroky a chování, které se v různých variantách objevily u všech, nebo alespoň u většiny respondentek a z analýzy tedy vyšly jako významné.

V poslední fázi analýzy byly ze vzniklých shluků vytvořeny hlavní kategorie: zázemí a priority. Tvorbu kategorií se pokusím níže demonstrovat na vybraných částech z rozhovorů s respondentkami.

6.1. Zázemí

První kategorie, kterou jsem vytvořila je nazvána Zázemí. Ta byla zmiňována úplně v každém rozhovoru. Pod pojmem zázemí se skrývá spousta pojmů jiných, leč pro mnohé z dívek pojmů synonymních. Subkategoriemi této kategorie jsou rodina, náboženství a bezpečí.

Určitě se v tomto textu budu opakovat, ale hranice mezi subkategoriemi i samotnými kategoriemi je opravdu tenká. Všechny se prolínají a ovlivňují. To, že bude tedy nějaké téma hovoru zařazené do kategorie plánů a obdobné téma do kategorie priorit závisí na konkrétní výpovědi a smýšlení dané respondentky.

6.1.1. Rodina

Zázemí je zde myšleno, ať už ve smyslu své rodiny, z které respondentky pochází, rodiny partnera či manžela nebo nové rodiny vlastní, kde sama respondentka zastává roli manželky či dokonce již matky dítěte. Té příkládají respondentky, bez ohledu na jejich vyznání, velký důraz. Přiznávají, že možná netušeně, ale přesto záměrně, se stává jejich rodinné

zázemí určitou šablonou, či naopak odstrašujícím příkladem pro jejich rodinu budoucí. To jak v kladném, tak záporném případě.

R₉ (Sarah): „Rodina je důležitá, asi to nejdůležitější. Takže jsem z velké rodiny, jako prakticky všichni u nás (odmlka), tím myslím u nás Arabů. No, manželova rodina je ještě větší než ta moje.“

Respondentka Aya popisuje pospolitost rodiny ve velmi kladném duchu. Sama je již vdaná a příchod potomka očekává. Na příkladu rozdílu evropských poměrů znázorňuje, jak velký přínos a výhody soužití široké rodiny vidí a zažívá. To, že je rodina základním kamenem se shoduje i s tvrzením autorů Křikavové, Mendela a Müllera (1990). Těhotenství v průběhu studia pro ni není problémem, pochvaluje si velké zastání právě v rodině.

R₁₁ (Aya): „Je mi dvacet čtyři, jsem těhotná a dva roky vdaná, tak to asi mluví za vše. No ale prostě, je to důležitý a je to hlavně nezbytný, prostě pro fungování. A já jsem z takového malého městečka, ... A mě to tak vyhovuje, máme blízko k sobě ... Právě v porovnání, třeba s vámi, v Evropě. Tak to, kdybyste si asi pořídily děti, jako vůbec by byl problém otěhotnět na škole, protože nebo aspoň co jsem tak četla, tak k sobě nemáte tak blízko, aby se ti měl kdo postarat o to dítě a ty jsi mohla v klidu dostudovat. Takže já v tom vidím jako jenom výhody.“

Alisa nám umožňuje nahlédnout do prostředí rozvedené rodiny. Popisuje rozpad manželství rodičů a její následné vnímání instituce manželství do budoucna. I zde je patrný velký důraz na rodinu. Jak ale již uvedla Horská, Kučera, Maur & Stloukal (1990), v dnešní době mají ženy na vybranou, jakou životní strategii si zvolí a jaké aspekty v současnosti upřednostní.

R₆ (Alisa): „Já jsem nejstarší ze čtyř holek a naši se rozvedli ... mi mohlo být, čtrnáct třeba. Ale braly jsme to jako docela vysvobození nebo prostě my jsme to viděli, že to manželství našich nefunguje. Že se pořád hádají a že to asi není úplně normální ... A jinak to, že moji rodiče jsou rozvedeni, mě nějak asi neovlivnilo. Nebo nemůžu říct, že mě to nějak ovlivnilo, spíš to asi nevnímám. Pokud ano tak určitě jsem jako nezanevřela na manželství, jenom možná budu opatrnější než do toho půjdu ... to spíš to, že mě máma měla jako fakt hodně brzo, asi v jednadvaceti, tak to mě spíš ovlivnilo v tom, jak to teďka mám, že nikam moc nepospíchám. Ale to je prostě tím, že jsem sama a na kluky nemám úplně štěstí. Takže ono nestačí si jen říct, jo super, teď už chci děti, když je nemáš s kým mít, že jo (smích).“

Jedna z respondentek dále při tomto tématu popisuje situaci jejího zasnoubení, v podobě sňatku předem domluveného rodiči, který není nikterak ojedinělým jevem v arabské kultuře (Matoušek, 1997). Nebyl to pouze její případ, kdy měli arabské respondentky potřebu své jednání nebo počínání svého okolí ospravedlňovat. Muslimské ženy, nebo celkově muslimská populace, si minimálně dle mého názoru, skutečně uvědomuje svůj mediální obraz. A mají neustálou potřebu, i v běžné komunikaci, jej očišťovat.

R₁₁ (Aya): „No já jsem svého manžela poznala už když mi bylo dvacet, nás seznámili vlastně moji rodiče a jeho rodiče. Oni mají obchod ... a tak se tátové dohodli. A za mě super, on je na mě hodný, má mě rád ... potom jsem se nastěhovala vlastně k němu, začala jsem s ním žít, s tou jeho rodinou. Ale to neznamená, že se nemůžu stýkat s mojí rodinou, to jsou jenom takový evropský řeči, si myslím. Prostě od lidí, kteří o tom nic nevědí, ale soudí. No a teď je mi dvacet čtyři, jak vidíš, tak čekám dítě, proní teprve ... Takže jsem trošku pozadu. Ale to asi spíš v porovnání tady.“

Případ nutného utvrzování je vidět i u výpovědi jiné arabské respondentky. Hadeel v tomto případě hovoří o muslimském zahalování se. Ta potvrzuje i praktičnost zahalování, stejně jako Kropáček (1996), jak bylo již zmíněno.

R₁₀ (Hadeel): „No já se zahaluji, protože se u nás zahalují všechny ženy. Cítím to, že to je tak dobře a je to pro mě něco, co nastalo úplně přirozeně ... určitě mě to nějak neomezuje, co si asi lidi v Evropě hodně myslí. Je to ale fakt praktické. Fakt naopak.“

Z úst jiné muslimské dívky, tentokrát Demy, se dozvídáme také její postoj k zahalování. Ta na něj má sice odlišný názor než Hadeel, nicméně opět se ukazuje potřeba svůj názor podložit a odůvodnit.

R₁₃ (Dema): „Já se nezahaluju z toho důvodu, že to prostě tak necítím, že bych se zahalovat měla ... Já jsem nedokázala ten důvod moc vysvětlit ani mým rodičům, ale jak říkám, oni jsou naši hodně otevřeni a k ničemu mě nenutí, opravdu, to je moje volba jen.“

Nepochybnou součástí této subkategorie je založení vlastní rodiny. S tím se pojí i instituce manželství a mateřství. Některé dívky o těchto oblastech hovoří odděleně, některé společně. I k nim mají respondentky různé postoje, nicméně právě tady je vidět velký význam náboženství, konkrétně i míra jeho praktikování.

R₇ (Sandra): „Já se docela těším na to až budu máma, jednou. Ale tím stylem, že až potkám toho pravého kluka, což nevím, jestli je ten, s kterým žiju zrovna teď ... a jakoby o tom přemýšlím, ale to si myslím, že dřív, než kolem třicítky nedopadne. Ať už nějaká žádost o ruku, nebo něco takového. Navíc ještě tady v Izraeli, když se chce člověk vdávat, tak je to pak strašně komplikované s tím

rozvodem ... člověk musí myslet na to, jak by se pak rozvedl, tak nevím, jestli ten správný předpoklad pro vstup do manželství.“

R₅ (Sahar): „Manželství, úplně jako důležitý, jako samo o sobě pro mě asi není. Najít někoho, kdo mě bude mít rád, já jeho, a hlavně bude mít v hlavě jako stejný ten pohled na svět jako mám. A ten papír, no asi je to takový hezký ... Ale nevím, navíc tady je to strašně složitý s těmi rozvody a tak. Takže to manželství je akorát potom na obtíž.“

Sahar dále popisuje svůj postoj k mateřství, který se s jejími momentálními životními plány neshoduje. Sahar je dobrý příkladem ženy, která není ničím a nikým nucena své plány přehodnocovat, jak tomu bývá v západních společnostech (Hakim, 2000).

R₅ (Sahar): „Děti? To jsi mě pobavila, já nevím, co sama se sebou natož abych řešila děti. Jasně, jednou je chci, ale to je tak strašně daleko, že nevím. ... Ještě jsem nic nezažila, nezkusila a jak říkám, já se ještě nepostarám ani o sebe. Hlavně teda ekonomicky, a to mě stačí málo. Takže ne, nejdřív musíme zachránit svět a pak do něj můžeme přivést děti. (smích) To je legrace, ale pro mě to tak je. Já miluju svět, miluju tuhle planetu, miluju život, takže chci, aby lidi o tom taky mluvili, taky aby to poznali.“

Respondentka Shahar vidí svou budoucí rodinu jako jeden z dílků skládačky svého života, po vzoru toho, že sama pochází z více dětí. Nepovažuje založení rodiny jako ten nejhlavnější cíl, nicméně přiznává, že se bojí, že bez rodiny by veškeré jiné úspěchy nebyly dostačující. Shahar byla respondentkou velice pozitivní, komunikativní, nadšenou tématem výzkumu a ochotnou se s úsměvem nade vším zamyslet.

R₄ (Shahar): „Na děti já se těším. Tak já sama jsem jediná holka, z pěti dětí, takže naši měli ke mně přístup ... těším se na ně strašně moc, akorát se mi nějak

nedaří najít toho správného chlapa, který by to se mnou sdílel. ... většinou ty moje vztahy právě ztroskotaly na tom, že se on nechtěl vázat, ani jako v budoucnu. A na to já jsem až moc pragmatická, abych s někým ztrácela čas, když by to nemělo mít smysl do budoucna (smích) ... chci rodinu, chci se vdát a neříkám že je to jako největší cíl nebo smysl mého života. Ale je to prostě jeden z těch bodů, který tam mám, a který bych si chtěla splnit. Protože si myslím, že jenom samotná kariéra, jenom samotná armáda nebo cokoli jiného, třeba vzdělání není prostě úplné, bez té rodiny.“

Julia, jenž považuje náboženství za svou nejvýznamnější hodnotu se staví k mateřství a manželství velmi zodpovědně a nehodlá výběr partnera uspěchat. Její životní strategie obsahuje jasně dané a neměnné body, které hodlá následovat.

R₂ (Julia): „Rodinu určitě jednou plánuji, ale ne teď, protože jsem ještě nenašla toho pravého muže pro život. Myslím si, že to je rozhodnutí, které je opravdu na celý život, a proto není možné ho podcenit. Já se teďka teda věnuji studiu, až školu dokončím, tak bych se chtěla věnovat výuce, a přitom ho snad najdu, toho pravého muže pro založení rodiny a početí dítěte, po svatbě pochopitelně.“

V rámci subkategorie Rodiny se arabské dívky shodují na výrazné roli pospolitosti široké rodiny. Tu považují za velmi pozitivní. Zjišťujeme, že také předem domluvené sňatky nejsou v této kultuře ničím výjimečným. Tázané dívky je však považují za normální součást vývoje jejich života a neoznačují je za důvod sporů, ať už s partnerem, nebo s rodiči, jež jsou právě těmi, kdo uzavření manželského svazku vyjednává. Často se ve svých výpovědích, nejen ve spojitosti s právě zmíněnými sňatky, vymezují oproti evropským a židovským poměrům, dochází u nich také k četným snahám o obhajobu svých tvrzení.

Z pozorování víme, že tomu může být z důvodu snahy vylepšit obraz Arabů v očích především evropských pozorovatelů. V jejich výrocích se opakovaně vyskytují pasáže, které se snaží o určitou distanci od specifických skupin, které se hlásí také k islámu, ale jsou spojovány například s teroristickými útoky. Respondentky tedy usilují o zamezení zobecňování určitých deviantních jevů na celou společnost, jejíž jsou součástí, a tedy o své pomyslné očištění.

Ohledně manželství a mateřství jsou patrné významné rozdíly ve spojitosti s náboženstvím. Zatímco dívky hlásící se k islámu založení rodiny zpravidla neodkládají a nevidí ani problém s paralelností tohoto kroku s pokračováním ve studiu na vysoké škole, u židovských děvčat se setkáváme s opakem. Ty připisují svoji rozvážnost se startem rodinného života povinné vojenské službě a následné touze po cestování, která je dle jejich slov takřka automatickým následným krokem, po vzoru starších. Další zastávkou v jejich životní pouti bývá touha po vzdělání, pojící se s nástupem na univerzitu a na to navazující budování kariéry. Neopomínají také nutnost najít toho správného partnera, od kterého očekávají sdílení obdobných, nejen náboženských, životních hodnot.

6.1.2. Náboženství

Dalším význačným spojením, které se ve výpovědích respondentek objevovalo více než často je náboženství. O tom jsem primárně uvažovala jako o samostatné kategorii, nicméně nejvíce jsem její propojení subjektivně cítila právě v této kategorii, a proto jsem se rozhodla z ní vytvořit subkategorii kategorie Zázemí. Pocitově je však více než na pomezí i s ostatními kategoriemi.

R₁₂ (Huda): „Já osobně se třeba, když to porovnám s našima považuju za takovou umírněnější muslimku, nebo jak to mám říct. To je těžký docela, jsem nad tím nikdy takhle nepřemýšlela (odmlka). Určitě když se třeba porovnám se spolužačkami tady v Beit Berlu, tak jsem zase spíš radikálnější.“

Julia, která sama sebe, až nerada, označila jako klasický věřící, na mě však v reálu působila spíše velmi radikálně a nekompromisně. Je zajímavé, jak samy sebe dívky vnímají, jak na druhé působí a jaký je jejich odraz v porovnání s ostatními, v celém kontextu výzkumu.

R₂ (Julia): „Kdybych se měla sama označit za nějaký typ víry, což mi přijde mimochodem absurdní, tak kromě toho že se hlásím k judaismu, tak já bych řekla že je normální nebo takový, jaký má být. ... v porovnání s ostatními si ale někdy připadám až opravdu zvláštně, tak nějak staře ... asi opravdu tradiční, ale v tom slova smyslu, že tak, jak to má být, ne jako dnes kdy tradičními se označují dívky, které opravdu dodržují pouze jakési tradice, ale vůbec se v běžném životě nechovají tak, jak by se chovat měly ... třeba to, že nesezdané dívky chodí na rande před svatbou a takové ty věci. Takové věci, které si myslím že nepřísluší neprovdané ženě (pronikavý pohled na tazatelku) ... spolužačky a vrstevnice si myslí, že jsem staromódní nebo tak, ale to mě nevádí. Já jsem v něčem byla vychovaná a ať si každý zamete před vlastním prahem, než někoho bude soudit za jeho chování.“

Sandra přisuzuje náboženství velký význam. Protože si však není jista svým bezchybným dodržováním židovských tradic, nedovoluje si sebe samu jako věřící označit. Tím, že sdílí komunitní bydlení s praktikujícími Židy, zaujímá opravdu výjimečně opatrný postoj k této problematice.

R₇ (Sandra): „Já bych se určitě nezařadila nikam, protože pro mě je náboženství něco, fakt vážná věc, to, co opravdu žiju a uznávám. To, že já dodržuju nějaké

židovské tradice možná, nebo je respektuju, ze mě určitě nedělá věřícího člověka ... by mi to přišlo strašně nerespektující k ostatním lidem, kteří opravdu věří, opravdu to prožívají ... pocházím z malého mošavu a právě proto, že tam jsou i věřící lidé, tak na tohle mám opravdu tolik soudnosti a respektu v sobě, že bych se nikdy nenazvala věřícím člověkem.“

Dále potom přiznává, že si uvědomuje, že tento její postoj není nikterak sdílený s ostatními vrstevníky. Ti se na rozdíl od ní bez problému za věřící označí. To se dle mého názoru pojí hlavně s tím, že mladí lidé, speciálně v Izraeli, neřeší tak ostré hranice mezi náboženstvím a kulturou. Tyto dvě kategorie pro ně splývají, a proto je pro ně následně obtížné se vymezit.

R7 (Sandra): „Vím, že je spousta holek, které třeba dodržují ještě míň tradic a řeknou, že jsou židovky a tradiční, nebo kulturní, cokoli chceš. Ted' je to takový populární, to dělení ... jestli jsou s tím v pohodě tak jo, ale asi celkově nevnímám náboženství a víru, že je pro mě to něco, to něco velkého ... přijde mi to fakt neuctivé se tak prohlašovat.“

S tímto až morálním dilematem nemá problém respondentka Sahar. Ta své vyznání popisuje přesně tak, jak Sandra odsuzuje. Zde je názorně vidět obměňování a liberalizace judaismu, o které hovoří Krieger (2010).

R5 (Sahar): „No víš co, jako moje vyznání, to je takový, jakože Židovka se cítím nebo ti to někde vyplním, jakože zaškrtnu, že něco musím ... když se mě někdo zeptá, jestli jsem věřící řekla, to zas ne. Spíš, že když se to ke mně hodí, když jsou to nějaký tradice, který mě vyhovují a koresponduje to s tou mojí osobností, tak bych to asi řekla ... ale nedělala bych nic, co se mi přičí nebo s tím prostě nesouhlasím, tím svým charakterem. A to je důvod proč já mám na náboženství trošku zkreslený názor, proč si myslím, že radikální náboženství není dobrý ... proto má svět, a hlavně my, problém s muslimy. Protože to prostě berou až moc

vážně a vůbec neřeší nějaký kontext dnešní doby. Že je to už trošku něco jiného, než když ten islám vzniknul.“

Respondentka Sahar dále pokračuje a vidí spojitost mezi dodržováním tradic a pobýváním v Izraeli. Sama popisuje, že na jejich cestách, kterých podnikla již několik, nemá s nedodržováním jistých tradic a pravidel problém, kdežto v její domovině, by jí tento bojkot ani nenapadl.

R₅ (Sahar): „Vždy ty tradice tady dodržuju, protože žijeme v Izraeli. Já hodně cestuju a je pravda, že ne všechno, co dodržuju tady, dodržuju i na cestách. Což je prostě si myslím jako nejlepší potvrzení toho, že asi nejsem jako věřící, protože nemám problém se od tady těch věcí jakoby oprostít a nedodržovat je ... nemám ani žádný výčitky svědomí, nic takového. I proto, je pro mě těžké se zařadit ... je to pro mě jednoduché tady v kontextu Izraele, protože tady jsi prostě muslim nebo žid, tak to je jasný, co jsem.“

Tatáž respondentka dále popisuje i limity, které se pro ni s náboženstvím v Izraeli pojí. Nebudu zastírat, že její názor pro mě nebyl překvapující. Hovoří, i v předchozí ukázce, také o omezování spojeném s tím, že jisté tradice a zvyky nejsou upraveny do aktuálního denně se měnícího světa.

R₅ (Sahar): „Nějaký rozdíl na sobě, v Izraeli asi neposuzuju nebo nepociťuju, ale je to spíš tím, že já taková nejsem jako v ničem. Nejenom v náboženství, já se snažím neporovnávat ostatní, neřešit co ostatní mají. Ale co je takový paradoxní, že pociťuju limity spíš jakoby ty židovské ... třeba to zavírání obchodů, doprava o Šabat, prostě zase, úplně mimo dobu ... nějaký odpočinek беру, o Šabat večeri, že se sejdeme, to mám taky ráda, to je právě to o čem jsem mluvila, že některý tradice prostě ráda dodržuju. Ale abych si nemohla koupit letenku a vrátit se do Izraele v pátek nebo v sobotu, aniž bych nevěděla

že mě má kdo vyzvednout na letišti a nedostala se až do neděle domů? No tak, kde to jsme? Ve dvacátém prvním století to jsou prostě věci, který mě fakt štvoou. Nejen kvůli mně, ale prostě třeba kvůli turistům.“

Nejstarší respondentka Alisa, pomyslně navazuje na myšlenku Sahar a označuje náboženství jako nástroj, který člověka obohacuje. Rozhodně si nemyslí, že by mělo člověka omezovat nebo mu způsobovat nějaké obtíže. Proto se snaží dodržovat jenom ty tradice, se kterými souzní nebo ty, u kterých ví, že jsou důležité pro její rodinu. Těm, které by její život komplikovaly se vyhýbá a necítí se za to nikterak provinile.

R₆ (Alisa): „Náboženství je nějaká moje součást. Ale myslím si, že náboženství je něco, co by mě mělo dělat lepším. Že by mě mělo obohacovat, a ne naopak nějak omezovat. Samozřejmě vždy jednám hlavně tak, abych se nemusela stydět sama před sebou ... co se týká náboženství a nějak dodržování tradic, tak dělám ty, které buď po mě chce rodina nebo ty, se kterými já jsem v pohodě. Ale říkám, tak aby mě to neomezovalo ... mám hodně mimoškolních aktivit, nejsem tady někde z okolí ... jezdím mezi tátou, který bydlí blízko Jeruzaléma a mámou, která bydlí kousek pod Haifou, takže hodně jezdím a bez auta opravdu nefunguju. Takže třeba zákaz řízení o šabat, to je fakt něco, co prostě pro mě respektovat nejde. A jak říkám, je to teda něco, co by mě hodně omezovalo, a proto si myslím, že není tak velký problém a takový hřích že to nedodržuju.“

Jiná respondentka vidí důležitost náboženství hlavně ve spojitosti s mateřstvím a manželstvím. To je pro ni základní hodnotou a soužití, sňatek a případná výchova potomků s někým, jehož hodnoty nejsou ve shodě s těmi jejími, je pro ni nepředstavitelné.

R₃ (Noemi): „Je to pro mě hodně důležité. Jak jinak chceš vychovávat děti? A že já jich chci mít hodně. Ale chápeš, jak bych je mohla vychovávat s někým,

kdo nemá ty hodnoty nastavené stejně jako já? To snad ani nejde, ne? To je proti přírodě. (smích) Vždyť i když jeden věří, to už je jedno v koho, nebo co, a ten druhý ne, jako myslím ty rodiče toho dítěte, nějakého imaginárního, tak to přece musí dělat problém. Prostě ve všem, úplně od základu.“

Během realizace rozhovorů jsem se setkala i s jednou osobní skutečností, na kterou jsem vsutku nebyla připravena. Tou byla ta skutečnost, že některé dívky, které náboženství připisovaly opravdu velký význam a byla pro ně hlavní hodnotou, měly problém s tím, že já sama věřící nejsem a že nesezdaná žiji s mužem. Tento jejich postoj není z žádného z rozhovorů patrný, protože šlo spíše o neverbální komunikaci a tón hlasu. Myslím si ale, že se jedná o skutečnost zásadní, a proto jej na tomto místě zmiňuji.

Subkategorie Náboženství je více než která jiná v tomto výzkumu velmi obtížně uchopitelná. Samotný pojem a jeho význam je těžko definovatelný pro respondentky samé. Důležité je také poukázat na fakt, že význam a míra vyznání je velmi individuální. Některé dívky, židovské i muslimské, nemají s označením sebe samé za věřící sebemenší problém. Nepřikládají větší význam rozdílu mezi příslušnosti z hlediska dodržování určitých, kolikrát spíše kulturních tradic spojených s životem v Izraeli, a opravdovému bezpodmínečnému praktikování. Setkáváme se tedy spíše se záměnou, či provazováním kulturních tradic a náboženství. Samy respondentky se však označovaly tímto pojmem, proto jej užívám i pro potřeby tohoto textu.

Provázání s výběrem životní strategie jako takové, je ať už z pohledu brzkého založení rodiny, či naopak jeho odkladu nezpochybnitelné. Vidíme tedy přímou návaznost na první subkategorii. Mezi židovskými dívkami se nám také dostává názoru, že náboženství by mělo život obohacovat, nikoli přidávat omezení. Apelují tedy na určitou aktualizaci, respektive adaptovatelnost na dnešní rychle se měnící dobu, ve které je potřeba nebýt

omezován. Například často zmiňovaným zákazem řízení během pátku a soboty.

6.1.3. Bezpečí

Při vytváření této subkategorie jsem hodně váhala nad názvem. Mezi pracovními názvy se objevovala slova jako Izrael, bezpečnost, opatření, armáda. O poslední zmíněné, tedy armádě, jsem uvažovala zprvu jako o další samostatné subkategorii, nepoužila jsem ji však z toho důvodu, že se povinná vojenská služba vztahuje pouze na polovinu mnou tázaných žen.

R₅ (Sahar): „Stalo se mi, v Jeruzalémě na tom přechodu tam, mi kontrolovali batoh a já jsem s sebou měla nůž. Normální, klasický, na nakrájení si zeleniny. No, a na těch hranicích jsem jenom skrz tady to zůstala třet asi hodinu a půl. Vzali mě na policejní stanici, všechno se mnou prošetřovali ... když to prostě někomu řeknu, tak si říká, že to je na hlavu. Ale když to řeknu někomu od nás, tak se nakonec všichni shodneme, že dobrý. Že víme, že to mají prostě chlapi pod kontrolou. Ty, když tady žiješ a vyrůstáš, tak víš že to je tady to důležitý.“

S myšlenkou, kterou se snaží vyjádřit Sahar se ztotožňuje ve své výpovědi i Alisa. Ta ji navíc demonstruje na příkladu jejich cest po Evropě. V souvislosti s Evropou, tedy spíše Evropany, zmiňuje i fakt, že naprosto chápe, jak nepochopitelné pro návštěvníky Izraele musí být ona všudypřítomná bezpečnostní opatření. Dodává však, že právě toto navození pocitu bezpečí, ji při jejich cestách do zahraničí chybí.

R₆ (Alisa): „Bezpečí je taková strašně zvláštní věc. Já se dokážu cítit hodně v nebezpečí jak tady, tak jinde a naopak. I když jsem žila v Americe, v New Yorku, tak jsem tam navštívila různé židovské komunity ... já jsem se tam cítila dobře, a přitom tam nejsou taková opatření jako jsou tady. To ti ale už určitě zmiňovalo hodně holek nebo myslím si, že jako pro vás tady, to je asi šílený. Já, když jsem byla

v Evropě, tak já jsem z toho pocitově byla strašně nervózní. Jak je možné, že procestuju prostě několik zemí a nikdo po mě chce pomalu ani pas. ... Mě přijde prostě šílenství, že nepoznáš nic, kdo je kdo. Teď zním asi jako rasista, že jo? To ne, ale prostě pro mě je to nepochopitelné a já jsem fakt ráda, že to tady máme tak, jak to máme ... A tady to jinak nejde. Myslím, že už i ty to chápeš, proč je to tady takhle, je štěstí, že jste tady žádný velký útok nezažili, jenom ty kolem. ... Myslím si, že vy z Evropy úplně nechápete, že to, jak je to tady nastavené, tak být musí. Prostě musí, jinak to nejde.“

S touto skutečností a pohledem na věc se setkáváme i u respondentky Sandry. I zde je zmiňována osobní zkušenost, která se odkazuje i na historický vývoj Izraele a nespočet válek a útoků (Čejka, 2013).

R₇ (Sandra): A co se týče bezpečí, tak jak říkám no, když v tom vyrůstáš, tak není důvod to brát nějak jinak. Věřím a chápu, že pro turisty to je asi bláznivé, ty naše opatření všude. Ale ono, když si zažiješ několik výbuchů autobusu a tak, pak je to něco, co oceníš.“

Alisa nicméně dále pokračuje ve svém vyprávění ve vzpomínkách na vojenskou službu. Připojuje i jisté pochopení pro pasivnost arabských dívek pro vstup do armády.

R₆ (Alisa): „Armádu jsem tak nějak brala tak, že to je něco, co prostě víš. Víš, že po školce půjdeš do školy, tak stejně tak že po škole půjdeš do armády. Je to čest, já to tak beru, i když já nejsem asi tak obrovský patriot. Jako Izrael miluju, ale není to prostě úplně ne nějak přehnaně. Nicméně já to spíš beru jako součást toho života v Izraeli, takže on člověk nad tím tak nepřemýšlí. A to že arabské holky tam nechodí, do armády, to mi přijde asi logické. Já je za to nějak neodsuzuju, protože prostě my obě víme, kam se pak hlavně chodí válčit, nebo kde ty konflikty vznikají. A je mi jasné, že když to prostě řeknu úplně hnusně, tak si nikdo nenechá střílet

do vlastních řad, do vlastních rodin. Na druhou stranu se pak nemůžou divit, že se s nimi nejedná třeba úplně tak rovnocenně.“

V návaznosti na výpověď Alisy uvádím i příspěvek Demy. Ta při vyprávění o rodinném zázemí uvádí, že její kořeny nesahají dál než na nejbližší okolí Izraele. Konkrétně uvádí Izrael, Palestinu, Irák a Sýrii. Vzhledem k těmto okolnostem uvádí i její postoj k armádě.

R₁₃ (Dema): „Já jsem do armády nešla nebo jsem se o to nějak jako nezajímala, jediný, co vím, že holky, které tam jdou nebo všichni, kdo tam jdou, tak že za to mají docela dobré peníze. A pak právě mají větší možnosti, otevřenější na cestování, což mě na tom přijde ale asi jako jediná pozitivní věc. No a když nad tím tak přemýšlím, tak proč já jsem nešla do armády, to asi nemusíme potom co jsem vyjmenovala odkud všude moje rodina pochází, tak asi nemusíme řešit, proč jsem nešla do izraelské armády, ne?“

Respondentka Julia přistupuje k vojenské službě jako k nutnosti. Jako k něčemu neměnnému, neodvratitelnému. Na rozdíl od Alisy a Sahar nebere armádu jako nezbytně nutnou instituci a nabízí i řešení probíhajících nepokojů a konfliktů.

R₂ (Julia): „Já studuji, příští rok vlastně budu končit, je mi dvacet pět let a co se týče armády, tak tam jsem byla jenom nezbytně nutnou dobu. Sice chápu význam armády tady, ale myslím si, že by to mohlo být všechno jednodušší, a myslím si, že tohle to krveprolití tady není nutné. Stačilo by, kdyby si všichni uvědomili, jak to prostě má být a všichni se vrátili ke studiu těch textů, které by to všechno vysvětlily a nemuselo by tady docházet k těmhle zbytečným bojům, jako dochází.“

Se zajímavým názorem na pohled bezpečí přichází Sarah. Ta se jako členka menšinové společnosti nijak znevýhodněna necítí, uznává však, že se moc

nepohybuje mimo ryze arabské prostředí. Uvádí ale příklad své kamarádky, která se rozhodla pro studium v nedalekém Tel Avivu. Uznává, že její přítelkyně se s nějakými, i vážnějšími, problémy setkala. To dává však za vinu nikoli vyznání, či oné menšinovosti, ale přímo dané dívce. Té vyčítá, že kdyby neměla potřebu se od své sociální skupiny odklánět, nemusela by tyto útoky a nevěli snášet. Považuje to tedy za důsledek dívčiny touhy po osamostatnění se.

R₉ (Sarah): „Jako utlačovaná nebo v nevýhodě si tady určitě nepřipadám, ale zase asi je to i tím, kde žijeme ... mám třeba jednu kamarádku, která odjela studovat do Tel Avivu a ta tam krušné časy zažívá. Ale byla to její volba, že se od nás chtěla odvrátit ... jasně, nosím hidžáb, takže u mě nejde říct, že jsem jenom snědá, že bych byla odjinud. Na mě na první pohled poznáš, že jsem Arabka. A já se za to nestydím, já ho nosím, protože mi to tak vyhovuje a do dalších důvodů nikomu nic není.“

Respondentka Sarah nepociťuje ani nějak znevýhodnění ve společnosti, ani jako muslimka, ani jako žena. O čemž hovoří i Matoušek (1996).

R₉ (Sarah): „Nikdy jsem se neucházela o práci nebo něco takového, aby se mi mohlo dostat nějaké diskriminace, nebo tak, ale říkám, že to bude tím, kde se pohybuju.“

Respondentka Annie zaujímá k bezpečí a celkové situaci Izraele pragmatický postoj. Uvádí, že jinou možnost ani nevidí, jelikož v této zemi žije a dále žít bude. Proto si nelze připouštět všechna možná ohrožení.

R₁ (Annie): „Ta politická situace tady, jestli ti nevádí, tak já se k tomu vyjadřovat nechci. Je to příliš komplikované a citlivé téma a já se o tom nerada bavím. V rámci naší generace nebo generace mých dětí si myslím, že stejně není reálná šance to vyřešit, tak proč se teď tím zabývat. Ale prostě v tom žijeme ... A jestli

se tu cítím bezpečně? Jasně že jo. Musím, jinak bych nedokázala ráno vstát z postele a fungovat. Nesmíš si to tak brát.“

Židovské dívky na tomto místě popisují jejich postoj k bezpečnostním opatřením. Vyzdvihují je v Izraeli a shodují se na tom, že ač se pro turistu nebo někoho, kdo v Izraeli nevyrostl nebo alespoň dlouhodobě nežije, mohou zdát opatření jako přehnaná, jsou dle jejich názoru nezbytná. Shodně také uvádějí, že pokud cestují, zažívají v zahraničí z nedostatečného zabezpečení a možností řešení případných konfliktů pocit nejistoty.

Ve spojitosti s bezpečím se dívky vyjadřují i k vojenské službě. Pochopitelně se jejich výpovědi liší a dají se jednoznačně rozdělit. Židovské dívky, pro něž je branná služba povinná, se k armádě staví různě. Jako k nutnosti, jako k povinnosti, jako k počtě moci chránit vlastní zemi. To se přímo pojí i s následující subkategorií Patriotismu, kterou jsem ovšem již zařadila do kategorie Priorit.

Arabských dívek se povinnost vojenské služby netýká. Možnost vstupu mají, ale jak popisují samotné Arabky, morálně jim zapojení se do služeb armády dovoleno není, s ohledem na to, kde a mezi kým, se konflikty, kde zasahuje izraelská armáda odehrávají. Některé z židovských dívek, které se i pocitově cítí majoritou společnosti, se vyjadřují k tématu postavení svého, i arabských spoluobčanek, v souvislosti právě s armádou. Dostává se vyjádření o tom, že arabské ženy by se neměly hněvat za jejich nerovné postavení, jelikož ani jejich zapojení do obrany státu není na stejné úrovni. Opět se dostáváme k veliké individualitě. Jsou židovské dívky, které vyjadřují určitou míru pochopení nad neaktivitou arabský žen. Stejně tak se objevují názory arabských dívek, které sice potvrzují, že jejich zapojení v izraelských bezpečnostních složkách je nemožné, nicméně si jsou zároveň vědomy toho, že i to může být důvodem jejich rozdílného postavení ve společnosti.

Nesetkala jsem se však s tím, že by se arabské dívky cítily v Izraeli přímo ohroženy. Opakovaně však uváděly velmi úzké spojení s rodinami a arabskými komunitami, kde jim žádné potenciální ohrožení nehrozí, jelikož nedochází ke střetu jiných kultur ani vyznání.

Společným znakem všech respondentek bylo vyjádření nespokojenosti, avšak i určitého smíření se současnou politickou situací v Izraeli. Některé dívky ani neměly potřebu vysvětlování či navrhování řešení dlouhodobého konfliktu.

6.2. Priority

Obsahem druhé kategorie nazvané Priority jsou všechny aspekty, které respondentky během rozhovoru uvedly jako klíčové nejen pro výběr jejich životní strategie, ale i jako obecně platné hodnoty, které jsou v jejich životě nejdůležitější. O tom, že jsou i výše zmíněné subkategorie rodiny, náboženství či bezpečí neméně důležité nemůže být pochyb. Kategorie se tedy promílají a existují mezi nimi důležité vztahy.

6.2.1. Patriotismus

Bez ohledu na vyznání, či rodinné zázemí se u všech respondentek během rozhovoru narazilo na témata, které jsem souhrnně zařadila do subkategorie Patriotismu. Šlo tedy o příslušnost k Izraeli, potažmo území Palestiny i politickou situaci, která v Izraeli zkrátka nemůže být opomíjená.

Rs (Adan): „No, vychovávat dítě jinde je pro mě nepředstavitelné. Nebo i jen jinde bydlet. My jsme tu zem nedostali zadarmo ... já osobně už vlastně jo, já jsem zažila jen nějakou válku, ale moji prarodiče za ni bojovali. Za to, že já tady budu moct být ... Chápeš, jak absurdní by to bylo, kdybych

*to tu opustila? To bych se jim asi už nemohla podívat do tváře. (odmlka)
Vím, asi jsou i bezpečnější, nebo jakkoli jiný země, ale tohle se prostě přece
nedělá.“*

Z respondentky Annie byl její zájem o svou zemi zřejmý ze vzpomínky na cestování po ukončení vojenské služby. Ta se na více než rok odebrala do Španělska.

*R₁ (Annie): „Já jsem tam byla fakt šťastná, ale Izrael mi chyběl. Asi to neumím
úplně vyjádřit. Prostě tam jsem cítila, že je všechno super, bez povinností, ale
zároveň mi právě to chybělo. A když jsem se vrátila zpátky do Izraele, tak
mi chyběla zase ta volnost. Když to tak slyším, tak jsem asi divná (smích).“*

Z vyprávění Sahar bylo zřejmé, že jí problematická politická situace a celkové postavení Izraele trápí. Opakovaně se ve svých výpovědích vracela k popisu pocitu bezmoci, které v této spojitosti prožívá. Jak již nastínil Čejka (2013), vzhledem již k historii a všem konfliktům, není divu.

*R₅ (Sahar): „Já bych si strašně přála, abychom armádu nepotřebovali a abychom
tady všichni mohli žít společně. Ale to nejde, to prostě nejde ... Já nad tímhle
přemýšlím fakt často, až mě to někdy děsí ... Myslím, že kdyby tady byli židi
a křesťané, že by to stejně nedělalo dobře, ale možná by to aspoň trošku šlo ...
Víš, já jsem hodně naivní, snílek, idealista, ale ne, tady to nepůjde. A pokud
někdo přijde s nějakým řešením, tak se bojím, že až možná moje pravnoučata
budou žít v klidu.“*

Přiznává však, že ač s válčením nesouhlasí, realisticky musí přijmout fakt, že jiné možnosti v tuto chvíli nejsou. Snahy o bojkot vstupu do armády považuje za pokrytecké. V obdobném duchu se nese i výpověď Sandry.

R₅ (Sahar): „Štve mě, když někdo říká, že je pacifista, takže do armády nejde. Já jsem taky pacifista a přála bych si abych tam nemusela, ale prostě nejsme země, která si může dovolit ten luxus být bez armády. U nás to nejde, a tak je potřeba k tomu přistupovat. Já ti tady můžu hodinu vyprávět o tom, jak bych nezabila mouchu, ale prostě my žijeme prakticky ve válce nebo v nějakým ohrožení pořád. Tady není čas na takové hrdinství, si říkat že nepotřebujeme armádu.“

R₇ (Sandra): „Politická situace tady nebo celkově, to je samozřejmě něco, co mi dobře nedělá. Nicméně, když se do toho narodíš, tak to taky vnímáš trochu jinak. A myslím si, že máme za co bojovat, že to není nějaký abychom zbytečně vyvolávali konflikty. My máme za co bojovat, tak za to prostě bojovat budeme.“

Respondentka Shahar, která strávila v armádě o pět let více nad rámec dvouleté povinné vojenské služby vzpomíná na toto období jako na jedno z doposud nejkrásnějších období života. Popisuje i to, že důvod nebyla nespokojenost s její pozicí, nýbrž cílevědomost a potřeba dodržení všech bodů životní strategie, které si naplánovala.

R₄ (Shahar): „Já jsem začínala v tréninkovém centru, v kanceláři, potom jsem byla trenér ve výcvikovém centru a potom jsem zkoušela střelbu ... takže si myslím že jsem si v armádě zažila opravdu dost. Ale pro mě to byly fakt jako krásné roky mého života a kdybych neměla ten sen, stát se učitelkou a studovat matematiku a hebrejštinu, tak si myslím, že bych byla třeba v armádě dodnes.“

V druhém výňatku z rozhovoru, se sama respondentka za patriota označuje. Demonstruje svou lásku k vlasti i skrze potřebu pocitu bezpečí, které se jí například v průběhu jejího studijního pobytu v Německu nedostalo v takové míře, jakou by si představovala.

R₄(Shahar): „Já jsem hodně velký patriot, myslím si, že nejlíp to odráží těch sedm let v armádě. (smích) Ale já se tady cítím dobře, je to moje doma. Tuhle zemi miluju. Byla jsem na Erasmu v Německu a můžu říct, že jsem se chvílema cítila víc nebezpečně tam. Protože prostě doma jsem zvyklá na náš systém ochrany.“

Pro některé dívky subkategorie Bezpečí a Patriotismu víceméně splývají. Nemůže být, ale vůbec pochyb, že by v této oblasti neměly dívky co sdělit. Spousta židovských dívek má patriotismus logicky spojený s povinnou vojenskou službou. Ve směs je z výpovědí patrné, že v tom, zda bude období armády dobrou vzpomínkou či nikoli, hraje roli několik faktorů. Například pozice, na kterou se v rámci služby dostanete, nebo celkový postoj k boji a ochraně státu. Zde se právě zdá, že dívky, které si více váží své země, mají i lepší postoj k instituci armády.

Patriotismus není však doménou pouze židovských dívek. I Arabky si uvědomují, že to, že mají možnost dnes žít v Izraeli je vykoupeno nespočtem bojů, válek a krveprolití. Cítí tedy povinnost a vděk vůči svým předkům, za jejich nasazení.

Jiné dívky, z obou pomyslných skupin, se k tématu patriotismu, Izraele a celkově politické situace v Izraeli, potažmo izraelsko-palestinskému konfliktu nechtějí vyjadřovat. I když na nějaké řešení, či urovnání vztahů v zemi mají svůj názor, jsou dle jejich slov natolik realistické, že o nich zbytečně nepřemýšlí, protože si myslí, že k razantní změně a vyřešení nemůže za jejich života dojít.

6.2.2. Vzdělání

Význačnou prioritou, tedy i další subkategorií je Vzdělání a na ní navazující kariéry. Není až takovým překvapením, že tento aspekt

se ve výpovědích objevil. Přeci jen byl výzkum realizován mezi studentkami na vysoké škole, u kterých se dá minimálně předpokládat, že když vkládají tolik úsilí do studia, natož potom na katedrách pedagogické fakulty, pak je pro ně nejspíš důležitou součástí života.

R₆ (Alisa): „A tam jsem vlastně našla i tu vášeň pro angličtinu ... Navíc je to něco, co se mi studuje snadno, protože prostě anglicky už umím, no, ono Ti nic jiného nezbyvá, když v Americe přes pět let žiješ ... a je to taková moje vášeň, to učení ... něco, co si teď myslím, že je dobrá volba, a nevím, jestli se tomu budu věnovat nebo jestli půjdu spíš cestou překladu, nechávám to otevřené ... s jazykem člověk ale nemůže šlápnout vedle, hlavně tady u nás.“

R₇ (Sandra): „Co se týče kariéry, tak já bych hlavně chtěla lidi vzdělávat. Hlavně v tom komunitním žití, jednání, prostě v té pospolitosti a solidaritě. Protože to si myslím, že je prostě strašně důležitá věc ... ta planeta nemá neomezené zdroje a my s tím musíme prostě pracovat a je potřeba to lidi naučit. A to si já dávám, tak nějak jako to svoje poslání, a to v čem bych pak chtěla tu komunitu, kterou snad vytvořím, v čem bych ji mohla pomoci ... vzdělávání je právě ten dobrý nástroj, jak jí správně vytvořit, a v tom potom vychovat ty děti. A to jsem si myslela, že by to mohlo být to naplnění mého života nebo alespoň teď se mi to tak pozdává.“

Sandra popisuje celkově svou cestu k této ideji. Ač na období v armádě nevzpomíná s nikterak pozitivními dojmy, dobře si uvědomuje, že by si bez peněz, které ji vojenská služba přinesla, nemohla následné cestování dovolit. Tím, že se však na svou cestu za hranice státu Izrael vydala, poznala jak moc ji na jejím domově a komunitním způsobu života záleží a že právě to, se ve spojení s edukací může stát jejím životním posláním.

R₇ (Sandra): „V armádě jsem nijak spokojená nebyla, nicméně je to prostě dobrá a povinná příležitost, jak si vydělat dobré peníze a mít možnost potom vycestovat ... je to takový paradox, že většině lidí to cestování otevře ten život, že se pak prostě už nikdy nechtějí zastavit na místě a u mě to mělo opačný účinek. Já jsem si po návratu řekla, že chci žít v tom našem mošavu, rozvíjet komunitu a určitě nechci dál cestovat ... ale jsem za to ráda, asi to tak mělo být, abych si uvědomila, že nemusím chtít pořád víc a nemusím to, co mají ostatní.“

Sahar vidí edukaci podobně, tedy jako nástroj pro možnost předání vlastních myšlenek a hodnot. Vzdělání a vzdělávání vztahuje konkrétně na budoucí ovlivňování vlastních dětí.

R₅ (Sahar): „Skvělý nástroj k tomu je edukace, a to je důvod, proč studuju tady. A proč jednou děti chci, protože to, že můžeš někomu předat nějaký svůj vlastní pohled na svět a vychovat ho tak, jak ty si myslíš že je nejlepší, ale zároveň ho ušetřit těch chyb, kterými ty sis musela projít. A je to nádherné, taková výzva, kterou bych jednou chtěla mít možnost zvládnout.“

Další výpovědi dívek, které se hlásí k islámu, se shodují na důležitosti vzdělání. Prezентují ideu možnosti skloubit školní docházku i založení rodiny, při dostatečném fungování blízké i širší rodiny. V tom opět vyzdvihují komunitní styl života, dle nich typický pro islámské rodiny.

R₁₀ (Hadeel): „Pro mě nebylo zvláštní, že jsem se vdávala před nástupem na univerzitu. Asi je to podporou rodiny, nebo tím, že to máme tak zažité ... to, že jsem ještě na škole, a těhotná pro mě není žádná překážka. Na druhou stranu, ale ani nutnost, že by to bylo hodně plánované. (smích) Prostě

to tak je, i se na dítě těším, ale pojedu normálně podle studijního plánu. Neexistuje, že bych kvůli tomu odešla ze školy.“

R₁₁ (Aya): „To že mám dítě, neznamená, nebo to, že jsem těhotná neznamená, že by to nějak mělo ovlivnit školu. Rodina je široká, velká, takže není důvod, proč by to tu moji docházku mělo ovlivnit, kromě porodu a nějaké té rekonvalescence samozřejmě. Ale jinak nevidím důvod, proč bych měla nějak prodlužovat nebo něco takového.“

R₁₂ (Huda): „Nevím, jestli bych chtěla učit, jako nějaký moje sny, spíš takové naivní, to vždycky bylo návrhářství. Baví mě móda, hlavně móda muslimská nebo prostě naše, ale kdo ví, co se mnou jednou bude. Právě je dobrý, že rodina mého manžela má část tržnice, takže třeba by to šlo, jednou. Ale nad tím teďka nepřemýšlím vážně ... dala jsem slib rodičům, že dodělám školu, takže nemá smysl přemýšlet nad něčím takhle vzdálenějším. Vzdělání je nejdůležitější. Měla jsem nějaké představy o tom, když jsem byla malá a teďka se to vlastně nemění, protože prostě jsi v něčem vychovaná, a tak to následuješ. Nevím, nemám potřebu o něčem do budoucna přemýšlet, prostě asi v pohodě.“

Jedinou muslimskou respondentkou, která by dala v současné době přednost vzdělání a následnému budování kariéry před založením rodiny, byla Dema. Svou rozdílnost ve smýšlení negativně nevidí, nicméně si je vědoma toho, že právě tento její názor je mezi jejími vrstevnicemi menšinový.

R₁₃ (Dema): „Já netvrdím, že nechci děti nebo že se nechci vdávat. Ale určitě ne teď ani v rozmezí třeba pěti let. Což je pro hodně mých spolužaček nepochopitelné, protože ty už se vidí, že v tomhle věku budou mít dvě nebo tři děti, ale já to tak prostě nemám. No nevím, jestli jsem divná já nebo jsou divné ony, nebo jestli je to prostě dobře že jsme každý jiný ... neříkám, že život končí

tím, že se žena vdá ... jenom když u mě to nastane za dobu, tak se vůbec nic nestane. Jenom mě to může obohatit tím, že přijdou jiná období, která pro mě budu zajímavější a atraktivnější, aspoň v tuhle chvíli. A třeba ne a třeba narazím a zklamám se a nabiju si pusku, ale asi to tak má když tak být.“

Svůj postoj k mateřství doplňuje o vysvětlení, co je tedy její prioritou v této době. Musím říci, že pokud bych nerealizovala rozhovory sama a pouze je zpracovávala, určitě by mi na mysli vyvstala otázka, k jakému náboženství se autorka této výpovědi řadí. Tento typ postoje je totiž dle ostatních výpovědí spíše obvyklý u židovských, než u muslimských dívek, které nejsou k cestování a opuštění svoji komfortní zóny tolik otevřené, ba naopak vyhledávají brzké založení rodiny. I na tomto místě jsem velmi dlouho váhala, kam tyto postoje Demy zařadit. I když je ze samotné výpovědi zřejmé, že respondentka hovoří o svých nejbližších plánech, rozhodla jsem se nakonec pro zařazení do kategorie priorit. Z celkového vyprávění bylo totiž zřejmé, že je alespoň v této době toto téma tou její opravdovou a hlavní prioritou.

R₁₃ (Dema): „... a píšou pohádky pro děti, to mě hodně baví, i k tomu vymýšlet třeba grafiku, to je asi něco, čemu bych se chtěla věnovat ... mám velkou výhodu v tom, že moji rodiče mě podporují, ve všem, co chci. Teda pokud je to v rámci nějakých mezí, které oni uznají za vhodné. Ale já se ve škole učím dobře a všechny povinnosti nebo nároky, které na mě rodiče mají se snažím dodržovat, protože vím, že tu jejich náklonnost nebo tu jejich otevřenost tomu, abych mohla dělat co chci, si musím zasloužit.“

Jak je zmíněno výše, vzhledem ke skupině respondentek, která se účastní výzkumu, je význam vzdělání zřejmý. Nicméně edukaci samotnou vnímají rozdílně. Studentky pedagogické fakulty ji popisují jako nástroj pro získání práce a zahájení kariéry. V tomto místě arabské dívky opět poukazují na výhodu široké rodiny, která při případném těhotenství nebo již samotném

mateřství bezproblémově funguje a odchod ze školy z těchto důvodů není tedy nutný.

Jiným pojetím je vzdělávání jako nástroj přenosu idejí a vzorců chování a jednání, které daná žena považuje za správné a které má zvnitřněné se svými hodnotami. S tímto pojetím se ztotožňuje několik dívek z našeho výzkumu. Patří mezi ně i jedna dívka hlásící se k islámu, což s přihlédnutím k nastudované literatuře i celkově realizovaným rozhovorům není úplně očekávané. Dalo by se předpokládat, že takového prohlášení se dočkáme pouze od židovských dívek. Na druhou stranu tento svůj postoj ona dívky komentuje tak, že si uvědomuje, že toto její počínání je jejím blízkým okolí nepochopeno.

6.2.3. Cestování

Poslední subkategorii je Cestování. Ani vytváření této kategorie nebylo bez problémů, neboť ji každá z respondentek vnímá rozdílně. Konkrétní uchopení se hodně lišilo v závislosti na věku, a především vyznání respondentek. Společným jmenovatelem pro většinu dívek hlásících se k judaismu bylo cestování ve smyslu užívání si volného času a vydělaných peněz po vojenské službě. Vzhledem k nepovinnosti vojenské služby u arabských dívek, se i vnímání cestování značně lišilo. Neznamená to však, že by ostatní dívky hlásící se k jinému náboženství nedostaly prostor se k tomuto tématu vyjádřit.

Tuto subkategorii začínáme výpovědí Noemi, která se považuje za typickou reprezentantku mladé židovské ženy. Sama popisuje, že tak jako ona jednali všichni v jejím okolí, proto neuvažovala ani nad jinými variantami.

R₃ (Noemi): „Že jsem jela na Nový Zéland bylo pro mě takové automatické. Ne že bych měla život naplánovaný tak, že střední, vojna, Zéland, vysoká, práce, vlastní rodina a tak. To jako ne, že bych já sama

si to tak nalinkovala. Spíš asi podle okolí. Měli, nebo mají, to tak všichni v mém okolí. Plus já měla tu výhodu, že jsem se dostala na dobrý post ... Vidiš, tam vlastně jsem zapochybovala, jestli tu cestu nezměnit a nezůstat v armádě. Protože ty peníze tam jsou fakt super, hlavně žádné výdaje, takže si našetříš ... pak mi ale přišlo líto, abych tam zůstala a ty našetřené peníze vrazila do domu, a ne do cestování.“

Respondentka Julia, která se takřka ke všemu vyjadřovala velmi stroze, přiřazuje cestování po vojenské službě v Izraeli i cestování obecně jako nový trend mladých lidí.

R₂ (Julia): „Cestování mě nikterak neláká. Samozřejmě jsme byli s rodinou v Evropě, byli jsme na Ukrajině, ale to jenom z toho důvodu, že odtud pochází otcova část rodiny. Nicméně myslím si, že cestování je teďka spíše takový trend. Kdo necestuje, jako kdyby nebyl a jenom cestování vám dává možnosti objevit všechno. Ale k tomu nevím, jestli se chci vůbec vyjadřovat.“

Sahar nám nabízí zcela jiný úhel pohledu na problematiku cestování. Ať už skrze optiku pozastavení dopravy při svátku šabat, nebo nemožnost vycestovat na izraelský pas do sousedních zemí.

R₅ (Sahar): „Já cestování miluju, ale tady mě totálně štve ... každý rok Erasmáci, ti tady kolem cestují, ale ne taky úplně všude, protože už mají izraelské vízum. Ale pořád evropský pas. Tak mi potom ukazují fotky a říkají jaké je Jordánsko krásné a já to mám takový kousek a nikdy jsem se tam nepodívala a asi nikdy nepodívám. Není to prostě šílený? Jenom kvůli tomu, že jsem Žid? Prostě politika, to jsou sra*ky úplně všude.“

Arabské dívky se ve směs shodují na tom, že cestování pro ně není snem ani žádnou z priorit, ke které by měly svůj život směřovat.

R₁₂ (Huda): „Plánujeme zůstat s manželem u jeho rodičů. No, plánujeme, prostě to tak je. Je to ve všech ohledech lepší, výhodnější. Ohledně peněz, vlastně ve všem, když to děláš pro víc lidí. Navíc až budou děti, tak je hlídání blízko. A cestování není věc, která by byla manželovým snem. Teda ani mým.“

R₁₁ (Aya): „Cestování je taková věc, já nevím. Mě to přijde dneska takové přeceňované. My doma, jak jsme hodně jakoby komunitně založeni, tak si nedokážu představit, že bych cestovala někam bez rodiny. Jako neříkám na dovolenou třeba do týdne, maximálně čtrnácti dní, ale určitě ne jako vy jste třeba přijeli teďka tady sem. To neexistuje, ale víš, že jsem nad tím prostě ani nikdy nepřemýšlela? (pousmání se)“

Více než překvapením tedy zůstává vyjádření Demy, která naopak k cestování inklinuje. To je podle jejich slov nedílnou součástí snu stát se spisovatelkou. Sama respondentka si uvědomuje, že toto její smýšlení se neshoduje s názory většinové společnosti a že tím, lidově řečeno, vystupuje z davu.

R₁₃ (Dema): „Mým velkým snem je cestovat, ale to se pojí s tím psáním, které je pro mě klíčové. To je třeba další věc, která není úplně jako pochopitelná pro holky u nás. U nás v rodině jo, ale ne třeba tady ve třídě ... holky jsou takové, stará škola. A já to vůbec nemyslím ve zlém, já jako taky to jednou chci. Jenom si chci ještě předtím něco dokázat a užít si to. No, že nemám prostě ten hlavní cíl být máma a dobře se vdát. Teda taky, ale ne teď.“

I když jsem Sandry část rozhovoru o cestování aplikovala do jedné z předchozích subkategorií, jsem přesvědčena, že i zde má své místo. Respondentka totiž popisuje, jak se skrze cestování, o kterém byla v dětství přesvědčena, že bude její vášní, dostala až ke své vášni skutečné, tedy k výše zmíněnému komunitnímu způsobu života.

R₇ (Sandra): „Můj pohled na svět se mi určitě hodně změnil od dětství, protože jsem si jako malá myslela, jak právě budu ten světoběžník a budu pořád všude cestovat a zachraňovat svět. A tak se to všechno nějak zamotalo a ve finále jsem tak nějak zjistila, že asi to, co chci je být na jednom místě a učit lidi žít tak, aby jim stačilo málo. Takové paradoxy života. (smích) ... Já jsem byla v Moldavsku, v rámci toho svého cestování po vojně. My už tam nemáme totiž ani nikoho, za kým bych tam jela, ale to bych si neodpustila, se nepodívat tam, odkud máme kořeny.“

Tato subkategorie pro mě byla, co se týče rozporuplnosti a rozmanitosti vyjádření tázaných dívek, asi nejpřekvapivější. Cestování se dle výpovědi respondentek nejvíce pojí se subkategoriemi Bezpečí a Patriotismu. Jako samotný blok ovšem odkrývá, jak různorodé jsou formy jeho pojetí. Některé z židovských dívek vidí cestování jako nástroj či nutnost. Pro jiné je cestování prioritou. Jedna z arabských dívek však také uvedla cestování, právě ve spojitosti se vzděláním a kariérou jako její prioritu. Jedná se o stejnou dívku, kterou zmiňuji už v závěru předchozí podkapitoly.

Napříč výpověďmi respondentek se objevují názory, že cestování je pouhým přečeňovaným trendem dnešní doby. I tato myšlenka pro mě byla překvapením, zvláště potom, co ji vyslovila dívka hlásící se k judaismu.

Ačkoli je cestování v tomto kontextu míněno jako navštěvování zahraničních zemí, některé respondentky se vyjadřovaly i k cestování vnitrostátnímu, což je ale větší měrou zapojeno do výše zmíněné subkategorie Bezpečí, jelikož to bylo po analýze shledáno hlavní myšlenkou.

DISKUZE

Téma, které jsem se pokusila objasnit pomocí kvalitativního výzkumu, je natolik obsáhlé, že je třeba si přiznat, že k úplnému zodpovězení všech otázek a odhalení všech spojitostí nelze dospět. Určitě ne na úrovni diplomové práce, v rámci několika měsíčního výzkumu. Troufám si ale říci, že se mi podařilo minimálně dostatečně nastínit, jaké aspekty mladé izraelské ženy studující na Beit Berl College nedaleko izraelského Tel Avivu zvažují při výběru své životní strategie.

Nadšení, s kterým jsem do tohoto výzkumu šla, bylo udrženo, což mě osobně velmi těší. Zajímavost a celková atraktivita tématu mě znovu přesvědčila o tom, že kvalitativní design výzkumu mě bude vždy zajímat více než kvantitativní statistické šetření. Přiznávám, že dosti uspokojivého pocitu se mi dostávalo i při přípravě okruhů rozhovorů, jejich samotné realizaci a následného vyhodnocování v anglickém jazyce. Ačkoli se jednalo spíše o překážku nežli o usnadnění provedení tohoto výzkumného šetření, jsem zpětně opravdu ráda, že jsem se nenechala odradit. Interpretace výroků v cizím jazyce, který je cizím i pro samotné respondentky, zasluhuje pochopitelně více úsilí a speciální soustředění na každé slovo, nicméně si myslím, že by byla škoda nechat se jen touto pomyslnou jazykovou bariérou připravit o možnost prostudovat jinou kulturu.

Co se týče samotné realizace, musím upřímně zkonstatovat, že si myslím, že největší podíl na tom, jak rozhovory dopadly a tím i můj celkový pocit z nich, mají mé respondentky. Ty ve směs mluvily otevřeně, samostatně, s logickou strukturou i posloupností. Dávaly najevo své sympatie s touhou evropské dívky poznat jejich svět. Několik z nich mě kontaktovalo i po realizaci rozhovorů s poděkováním za mé dotazy, neb je dle jejich slov

obohatily a podnítily k zamyšlení se nad sebou samými a jejich životě. Což je pro mě obrovskou odměnou.

Aspektem, který jsem vskutku nepředpokládala, a tudíž jsem na něj nebyla ani dostatečně připravena, byla ta situace, kdy dvě z účastnic výzkumu začaly řešit můj osobní postoj k náboženství, potažmo konkrétně k nesezdanému soužití. Obě dívky, vyznávající náboženství velmi tradičně, jedna hlásící se k judaismu a druhá k islámu, se mě ještě před začátkem rozhovoru na toto téma zeptaly a dle jejich reakcí bylo zřejmé, že je má odpověď nepotěšila a že se jejich postoj ke mně určitě změnil. Zmiňuji to proto, že to je věc, kterou jsem z žádné, mnou prostudované literatury, nevyčetla a ráda bych, aby se budoucí výzkumníci v podobném terénu na možnost nastání této situace mohli připravit.

Doufám a věřím, že si tato práce najde své čtenáře a že se o problematiku postavení žen a jejich volby životních strategií, začne zajímat více lidí, ať už z akademické obce, či z řad laiků.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce byla charakterizace životních strategií mladých izraelských žen. Skupina respondentek sestávala z žen ve věku od devatenácti do třiceti let, majících izraelské občanství a studujících na Beit Berl College v Izraeli. Na základě formulovaného cíle byly definovány následující dvě výzkumné otázky: Jaké životní strategie si volí mladé izraelské ženy a jakým hlavním okolnostem přisuzují při volbě životní strategie význam?

Odpovědi na tyto otázky byly hledány prostřednictvím kvalitativního empirického šetření. Toho se zúčastnilo celkem třináct respondentek. S každou z nich byl veden individuální rozhovor, který byl důkladně připraven a obsahoval předem dané okruhy témat. Ten měl odhalit ty dané okolnosti a aspekty jejich života, které nejvíce ovlivňují jejich volbu životní strategie. Následná analýza sesbíraných dat přinesla výsledky, z kterých byly vytvořeny tyto závěry.

Předně důležitým faktorem, který určuje směr a celkově výběr životní strategie mladých izraelských žen je jejich příslušnost k náboženské tradici. Z těch v Izraeli převládá judaismus a islám. Nelze ovšem tvrdit, že náboženství je hlavním aspektem, spíše jsou všechny ostatní faktory od něj odvozeny, či s ním úzce souvisí. Stejně tak jako všechny ostatní kategorie. Nenašla jsem žádnou na tolik oddělenou, která by nešla propojit s ostatními. Přejdeme tedy ale k samotnému náboženství.

Ženy, které se hlásí k islámu, v našem případě ženy arabského původu, vnímají náboženství jako svou danou součást, kterou přijímají automaticky od dětství, a nijak zvlášť nad ním nepřemýšlejí. Vymezit se v rámci samotného islámu, či určit jakou měrou praktikují je pro ně velmi obtížné. S tím problémem

nemají naopak ženy hlásící se k judaismu. Ty, na rozdíl od muslimských žen vnímají náboženství ve velké spoustě variací. Od nekompromisního praktikování, přes dodržování všech tradic, až po následování pouze těch tradic, s kterými se ztotožňují a nečiní jim žádná omezení, nebo těch, které následují pouze při pobytu doma, tedy na území Izraele. Objevuje se i názor ženy, která bere instituci náboženství natolik vážně, že se za věřící ani nedovoluje označit, jelikož jí to přijde neuctivé vůči opravdu praktikujícím občanům. Co se týče tedy této problematiky, v kontextu muslimských žen, hovoříme u všech respondentek o reálné příslušnosti a praktikování islámu. U žen židovských se jedná spíše, ne tedy ve všech případech, o dodržování kulturních tradic s judaismem spojených.

U žen, které se hlásí k islámu je výběr životní strategie orientován výrazně rodinně. Tyto ženy tedy tíhnou již v mladším věku k nalezení stabilního partnera, s kterým vstoupí do manželského svazku, budou s ním sdílet domácnost a vychovávat děti. Není pro ně nereálné, že se nepodílí na výběru partnera, jež přenechávají, více či méně dobrovolně, na svých rodičích. Tento vzorec povětšinou přejímají ze své rodiny, či nejbližšího okolí. Je pro ně vysokou prioritou zůstat v nejbližším okolí své rodiny, či rodiny partnera. Na otázku pocitu bezpečí v Izraeli odpovídají respondentky shodně tím, že pokud se člověk nevydá z dosahu své, takto blízké rodinné skupiny, není důvodu k obavám. Výhodu v této blízkosti vidí navíc jak v emoční stránce, bytí na dosah své rodině, tak ve stránce ryze praktické, která zahrnuje od sdílení finančních nákladů až po možnost podílení se na výchově potomků.

Ty ženy, které se rozhodly pro studium na vysoké škole z vlastního přesvědčení stojí o jeho úspěšné zakončení i přes neplánované události,

jakými může být například těhotenství či stěhování z důvodu uzavření sňatku. V těchto situacích opět odkazují na výhodu pospolitosti velké rodiny.

Oproti tomu ženy, které se hlásí k židovské víře, si mateřství a uzavření sňatku nekladou jako jeden z prvotních životních milníků po ukončení studia vysoké školy. Jejich výběr životní strategie je silně ovlivněn povinnou vojenskou službou, které se například arabské ženy, které převážně inklinují k islámu, stejně jako první skupina popsána výše, nemusí zúčastňovat. S touto zákonnou výjimkou vyjadřují respondentky určitou míru pochopení. Stejně tak tuto výjimku, ale označují jako zdůvodnění určitého nerovného postavení arabských žen v izraelské společnosti.

Vojenská služba je dle respondentek nadstandardně placena, tudíž většina z těchto mladých izraelských žen v armádě setrvá více než jen po nezbytnou dobu, pochopitelně v závislosti na jejich pracovním zařazení. To je také způsobeno silným patriotismem a touhou být součástí aktivní obrany státu. Veškerá bezpečnostní opatření státu Izrael sice samy nazývají na první pohled přehnanými, nicméně vidí v nich, na základě předchozích zkušeností, jejich opodstatnění a pocit bezpečí, který jim přináší. Naopak shodně uvádějí pocity nervozity při návštěvách zahraničí, způsobené pro ně nedostatečnou ochranou a bezpečnostními opatřeními.

Životním milníkem se pro ně tedy po ukončení střední školy a absolvování vojenské služby, v různé délce, stává cestování. Nutkání cestovat je primárně přičítáno přistěhování Židů ze všech koutů světa. Mladé Izraelky mají tedy touhu procestovat oblasti svých předků. Po návratu z, většinou ročního putování, nastupují na vysoké školy. Po jejich absolvování chtějí začít budovat kariéru. Co se týče plánu založení rodiny, ten nechávají hodně otevřený a nikam nespěchají. Nicméně většina dívek o založení rodiny rozhodně stojí.

Co se týče společných znaků při volbě životní strategie pro obě sledované skupiny, bez ohledu na vyznání, vyjadřují izraelské ženy smíření se s politickou situací v zemi. Shodně uvádějí, že konflikt je natolik specifický, rozsáhlý a dlouhodobý, že pochybují o jeho vyřešení během jejich vlastního života. Pochopitelná i očekávatelná shoda je i v nespokojenosti s tímto stavem. Dalším společným jmenovatelem je vzdělání. Tato charakteristika je, dle mého názoru, ale zkrslena a zapříčiněna hlavně tím, že všechny ženy studují obory zaměřené na vzdělávání. Mateřství je také pojmem, který všechny mladé izraelské ženy považovaly za klíčový. O založení rodiny a možnost vychovávat dítě stojí bez výjimky všechny, pouze načasování se liší, jak je již popsáno výše. O jeho důležitosti však nemůže být pochyb. V tom se shodují výpovědi respondentek s tvrzením Angely Hattery (2001) o dominanci kategorie mateřství.

Odpovědi na první výzkumnou otázku, tedy Jaké životní strategie si volí mladé izraelské ženy?, nacházíme v předchozích odstavcích této kapitoly. Jakým hlavním okolnostem přisuzují při volbě životní strategie význam? Tak zní druhá výzkumná otázka a odpověď plynoucí z tohoto výzkumu je následující. Důležitými okolnostmi, které ovlivňují výběr životní strategie jsou rodina a mateřství, náboženská příslušnost, pocit bezpečí, patriotismus, cestování a vzdělání.

Je třeba ale vždy brát v potaz, že každá teorie či předpoklad, nalezne nějakou výjimku. V tomto výzkumu tomu není jinak. Stejně jako se mezi židovskými ženami, které si užívají možnost volby životní strategie ve všech ohledech, najde jedna dívka, která o tuto výsadu volby nestojí. Nalezneme i mezi arabskými ženami jednu takovou, která bude z řady takřka shodných výpovědí úplně vybočovat. Mějme prosím tedy na paměti, že každá z respondentek je v první řadě člověk, osoba individuální.

LITERATURA A ZDROJE

- Abdalati, H. (2010). *Zaostřeno na islám*. Praha: Ústředí muslimských obcí.
- Ahmed, L. (1992). *Women and gender in Islam*. New Haven & London: Yale University Press.
- Biale, R. (1984). *Women and Jewish Law, the Essential Texts, Their History and Their Relevance for Today*. New York: Schocken Books, Inc.
- CBS, Central Bureau of Statistics. (2019). *Statistical Abstract of Israel 2019 – No. 70*. [online] Citováno 8. 11. 2019 Dostupné online z: https://www.cbs.gov.il/he/publications/doclib/2019/2.shnatonpopulation/st02_02.pdf.
- Crompton, R. (1999). *Restructuring Gender Relations and Employment. The Decline of the Male Breadwinner*. Oxford: Oxford University Press.
- Čejka, M. (2009). *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno: Barrister & Principal.
- Čejka, M. (2013). *Izrael a Palestina*. Brno: Centrum strategických studií.
- Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.
- Dubar, C. (1998). *Trajectoires sociales et formes identitaires: clarifications conceptuelles et méthodologiques*. In: *Sociétés Contemporaines*, 29.
- Hakim, C. (2000). *Work – Lifestyle Choices in the 21st Century. Preference Theory*. New York: Oxford University Press.
- Hattery, A. (2001). *Women, Work and Family: balancing and weaving*. London: Sage.

Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.

Horská, P., Kučera, M., Maur, E., & Stloukal, M. (1990). *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama.

Kaufman, M. (1996). *Feminism and Judaism – Women, Tradition and the Women's Movement*. Jerusalem: Heritage Press.

Kaufmann, J-C. (1994). Roles et identité: L'exemple de l'entrée en couple. In: *Cahiers internationaux de Sociologie*, 47.

Kaufmann, J-C. (2010). *Chápající rozhovor*. Praha: SLON.

Klabouch, J. (1962). *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis.

Klímová – Pumerová, K. (2005). *Mužům vstup zakázán*. Praha: Portál.

Knotková – Čapková, B. a kol. (2008). *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. Praha & Litomyšl: Nakladatelství Paseka.

Kofroňová, K. (1999) *Postavení ženy v judaismu*. In: *Nové čtení světa I., Feminismus 90. let českýma očima*. Praha: Vydavatelství Marie Chřibové.

Kornbluth, S. T., & Kornbluth, D. (2000). *Jewish Women Speak about Jewish Matters*. Southfield: Targum Press, Inc.

Kouřilová, I., & Mendel, M. (2003). *Cesta k prameni: fatwy islámských učenců k otázkám všedního dne*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky.

Krieger, A. (2010). *The Role of Judaism in Family Relationships*. *Journal of Multicultural Counseling and Development*. 38 (3).

- Kropáček, L. (1996). *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad.
- Kropáček, L. (2002). *Islám a západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad.
- Krupp, M. (1998). *Sionismus a stát Izrael*. Praha: Vyšehrad.
- Křikavová, A., Mendel, M., & Müller, Z. (1990). *Islám – Ideál a skutečnost*. Praha: Panorama.
- Lipovetsky, G. (2000). *Třetí žena. Neměnnost a proměny ženství*. Praha: Prostor.
- Matoušek, O. (1997). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- Müller, Z. (1997). *Islám: historie a současnost*. Praha: NS Svoboda.
- Padych, J. (2013). *Pravěké ženy a jejich velké tajemství*. Ostrava: Nakladatelství Daniel Padych.
- Pavlicová, H., & Horyna, B. (2003) *Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc.
- Sálová, J. (2009). *Postavení ženy v judaismu*. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, Katedra biblistiky. Diplomová práce.
- Scarce, J. (1987). *Women's Costume of the Near and Middle East*. London: Unwin Hyman.
- Segert, S. (1995). *Starověké dějiny Židů*. Praha: Svoboda.

Silverman, D. (2005). *Jako robiť kvalitatívny výskum: praktická príručka*. Bratislava: Ikar.

Singly, F. (1999). *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál.

Smith, J. I. (1979). *Women in Islam: Equity, Equality and the Search for the Natural Order*. *Journal of the American Academy of Religion*. 47 (4).

Stake, R. (2005). *Qualitative Case Studies*. In Denzin, N. & Lincoln, Y. (eds.). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Strauss, A., & Corbin, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy, metody a techniky zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce.

Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativním výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

Terner, E. (1991). *Dějiny státu Izrael*. Pardubice: Kora.

Tureček, B. (2007). *Světla a stíny islámu: Drama Blízkého východu a sonda do duší jeho obyvatel*. Praha: Knižní klub.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1.: Seznam respondentek.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Příspěvek k oslovení potenciálních respondentek (vlastní zpracování).

Příloha č. 2: Informovaný souhlas k účasti ve výzkumu a zpracování dat (vlastní zpracování).

Příloha č. 1:

Hello girls!

If you are just reading this letter, you are probably suitable participant for my research. The topic of my future diploma thesis is about young women and their attitudes towards motherhood, education, career, traveling and overall LIFE STRATEGIES. Your task will be to get a recorded interview with me on this topic. It is all about your attitudes and opinions, so no answer is good or bad, nor is it a test of knowledge.

This is an academic text, so research is, of course, anonymous and voluntary. You have the opportunity to stop the interview at any time or to not answer the question if it seems too personal or inappropriate to you.

If you are still interested in giving me part of your time and helping me, I will be glad if you write to my e-mail address holcova.denisa@gmail.com your name, age and possibly the days or the specific time to meet.

Thanks again for your time and interest!

Yours sincerely, Denisa

Příloha č. 2:

INFORMED CONSENT TO THE INTERVIEW AND ITS USE FOR THE PURPOSES OF THE DIPLOMA THESIS

Informed consent to the interview and its use in the framework of the diploma thesis about *Women's life strategy in Israel* that you have been selected and asked for cooperation. Your participation in the interview is entirely voluntary. It is not your duty to answer all questions, it is entirely up to you to tell me what information and experience you are talking about. For analysis, the interview will be recorded with you. Recording can be interrupted at any time at your request.

Date of interview: .....

Name of researcher: .....

Signature of researcher: .....

Name of participant: .....

Signature of participant: .....